

KKTC
YAKIN DOGU ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SPORUN ÖĞRETİLEBİLİR ZEHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN
SOSYALLEŞMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)

Hüseyin ÖZTÜRK

BEDEN EGİTİMİ VE SPOR PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA, 2014

KKTC
YAKIN DOGU ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SPORUN ÖĞRETİLEBİLİR ZEHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN
SOSYALLEŞMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)

Hüseyin ÖZTÜRK

Beden Eğitimi ve Spor Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Cevdet TİNAZCI

LEFKOŞA, 2014

Sa lık Bilimleri Enstitüsü Müdürlü ü'ne

Hüseyin ÖZTÜRK tarafından hazırlanan "SPORUN ÖĞRETİLEBİLİR ZEHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN SOSYALLEŞME ÜZERİNE ETKİSİ (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)" adlı çalışmamız jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Cahin AHMEDOV
Yakın Doğu Üniversitesi

Üye: Yard. Doç. Dr. Nazım BURGUL
Yakın Doğu Üniversitesi

Üye (Danışman): Doç. Dr. Cevdet TINAZCI
Yakın Doğu Üniversitesi

ONAY:

Bu tez, Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştü ve Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İhsan ÇALI
Enstitü Müdürü

TE EKKÜR

Bu tez alıması süresince bana her türlü yardımda bulunan ve alımanın her aamasında beni yönlendiren tez danışmanım sayın Do. Dr. Cevdet TINAZCI'ya tekkür ederim. alıma sırasında maddi ve manevi olarak beni her şekilde destekleyen sevgili aileme de tekkür ederim. Ayrıca anketime samimi cevap veren tüm örenci velilerine de tekkür ederim. Diyarbakır Özel Duygu Rehabilitasyon Merkezine, zmit/Karamürsel'deki Özel Ailem Rehabilitasyon Merkezine katkılarından dolayı tekkür ederim.

Her eyim olan Merve AKTÜRK'e

Teekkürler

ÖZET

ÖZTÜRK H. SPORUN ÖĞRETİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN SOSYALLEŞMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ). Yakın Doğu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Programı, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2014

Bu araştırmanın amacı, düzenli olarak yapılan spor etkinliklerinin öretililebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşme düzeylerindeki değişimleri belirlemektir.

Bu çalışmanın örneklemini TC Diyarbakır ilindeki Özel Duygu Rehabilitasyon Merkezinde okuyan Zihinsel Engelli Öretililebilir öğrencileridir. Toplamda 45 anket dağıtılmış ve ankete cevap veren 43 öğrenci velisi değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada alınan anket sonuçlarının durumu ve anketi, katılımcıların samimi olarak cevapladıkları kabul edilmiştir. Araştırmanın verileri; DEMİRDAĞ (2010;s.83) tarafından geliştirilen ve 30 sorudan oluşan anket aracılığıyla yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Ankette yer alan sorular; Sosyalleşmeye Yönelik (1-9), Ailelerin Spor Hakkındaki Genel Düşünceleri (10-15), Sporun Olumlu Etkileri Hakkındaki Aile Düşünceleri (16-20) ve Sporun Olumlu Etkilerinin Ölçülmesi (21-30) şeklinde 4 farklı sınıfta ele alınmıştır. Anket 1-31 Ekim 2013 tarihleri arasında Diyarbakır ilindeki Özel Duygu Rehabilitasyon Merkezinde (Bu öğrencileri spor yapan ve spor yapmayanlar olarak 2 gruba ayırılır.) uygulanmıştır.

Anket sonucunda elde edilen veriler, SPSS 16 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin aritmetik ortalama (X), standart sapmaları (SS) hesaplanarak, farklılıklar yüzde ve frekans dağılımları üzerinden yorumlanmıştır. istatistiksel anlamlılığın belirlenmesinde alfa (α) yanılma düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

Sporun sosyalleşme üzerinde etkisi göz önüne alındığında, spor ve sportif etkinliklerin zihinsel engelli bireylerin de sosyalleşmelerinde faydalı olabileceği çalışmamızda açıkça görülmektedir.

Anahtar Kelimeler:Zihinsel engelli, Sosyalleşme, Spor

OZTURK H. THE EFFECTS OF SPORT ON SOCIALIZING THE TEACHABLE MENTALLY DISABLED CHILDREN (DIYARBAKIR SAMPLE). Near East University, Institute of Science; Physical Education and Sport Program, Master Thesis, Nicosia 2014

ABSTRACT

The purpose of the study, was to state that the regularly performed sports activities change the levels of socialization on teachable mentally disabled children.

The samples of this study were that the teachable mentally disabled students who were educated at The Private Duygu Rehabilitation Center in Diyarbakır in TR. In total 45 pieces of surveys were distributed and 43 parents of the students were considered.

In this study, the results of the survey were accepted correct and the participants were considered to answer sincerely. The data of the research were collected by face-to-face interviews using the survey which consists of 30 questions and developed by DEM RDAG (2010; s.83). The questions at the survey were dealt in 4 different ways as following; socialization (1-9), the general impact of families about sport (10-15), the positive effects of sport (16-20) and assessment of positive effects of sport. The survey was carried out at The Private Duygu Rehabilitation Center (The students were divided into 2 groups, i.e. engaged in sport and avoidingsport) in Diyarbakır between 1-31 October.

The data acquired according to this survey were analyzed by using SPSS 16 program. By calculating the average (\bar{x}) and standard deviation (SS) of data, the differences were interpreted according to proportion and periodicity range. The alpha (α) misapprehension level was regarded as $p < 0.05$ while determining the statistical meaning.

It was obviously seen in our survey that sports and sport activities were helpful for socializing the mentally disabled individuals.

Keywords: Mental disabilities, Socialization, Sports

Ç NDEK LER

ONAY SAYFASI	III
TE EKKÜR	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
Ç NDEK LER	VII
S MGELER VE KISALTMALAR D Z N	IX
TABLolar D Z N	XI
1. G R	1
1. 1. Kuramsal Yakla ımlar	1
1. 2. Amaç ve Varsayım	5
1. 3. Problem Cümlesi	5
1. 4. Sınırlılıklar	5
1. 5. Tanımlar	5
1. 6. Ara tırmanın Önemi	6
2. GENEL B LG LER	7
2.1. Zihinsel Engelliler ve E itimleri	7
2.2. Zihin Engelli Çocukların Aileleri	8
2.2.1. Anne ve Babanın Yapması Gerekenler	11
2.3. Ö renme Yetersizli i	15
2.3.1 Psiko-Dinamik Faktörler	16
2.3.2. Sinir Sistemi	17
2.4. Özürlü Çocuklar arasında Sınıflandırma	20
2.4.1. Sınırlandırmada Zihinsel Ölçütler	22
2.4.2. Sınıflandırmada Devinim Yetenekleri	24
2.4.3. Sınıflandırmada Duygusal Etmenler	24
2.4.4. Sınıflandırmada Ö renme Yetersizli inin Boyutları	25

2.4.5. Zihinsel Ö renme Yetersizli inin Nedenleri Nelerdir?	27
2.4.6. SosyoEkonomik, Kültürel ve Çevresel Nedenler	28
2.5. Zihinsel Ö renme Yetersizli i Olan Çocukların Özellikleri Nelerdir?	29
2.5.1. Ö renme Özellikleri	30
2.5.2. Zihinsel Ö renme Yetersizli i Olan Çocuklar için Neler Yapılabilir?	32
2.6. Sosyalle me	33
2.6.1. Sosyalle me Kavramı	34
2.6.2. Çocu un Sosyalle mesi	35
2.6.3. Sosyalle tirme Araçları	38
2.6.3.1. Aile	38
2.6.3.2. Okul	39
2.6.3.3. Arkada r Grubu	40
2.7. Sosyalle me ve Spor	41
2.8. Engelli Bireyler ve Spor	43
2.9. Kayna tırma E itimi	54
2.10. Sosyal Beceriler ve Do rudan Ö retim Yakla ımı	57
3. GEREÇ VE YÖNTEM	61
3.1. Evren	61
3.2. Örneklem	61
3.3. Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci	62
3.4. Verilerin Analizi	63
4. BULGULAR	64
5. TARTI MA	70
6. SONUÇ VE ÖNER LER	76
KAYNAKLAR	77
EKLER	
EK 1. Anket Formu	

S İMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

X: Ortalama

TC: Türkiye Cumhuriyeti

GSB: Gençlik Spor Bakanlığı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BESYO: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

TÜB TAK: Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu

TABLOLAR

Tablo 4.1. Ankette kullanılan ara tırma grubu soruları	63
Tablo 4.2. Ö renci velilerinin ya , e itim durumu, cinsiyet ve aylık gelir düzeyleri	64
Tablo 4.3. Sosyalle meyeyönelik soruların frekans ve yüzdeleri	65
Tablo 4.4. Ailelerin spor hakkındaki genel dü üncelerine ait frekans ve yüzdeleri	66
Tablo 4.5. Sporun olumlu etkileri hakkındaki aile dü üncelerinin frekans ve yüzdeleri	67
Tablo 4.6. Sporun olumlu etkilerinin ölçülmesine yönelik frekans ve yüzdeler	68

1.G R

1.1 Kuramsal Yaklaşımlar

Günümüzde insanların fiziksel, duygusal ve toplumsal bakımdan gelişimi grup çalışmasının kolaylaştırılması, karlılığı dayanışmanın sağlanması ve toplum üyelerinin kazanılmasının en kolay yollarından biri spor olgusudur. Spor, bir takım fiziksel aktivitelerin bütünü olmasının yanı sıra insanlara kişisel ve sosyal kimlik hissi ve grup üyesi duygusu vermesi ile bireyin sosyalleşmesine yardımcı olan bir kavramı ifade eder.

Spor, büyük önem verilen birçok sosyal değişimin oluşmasına ve sürekli hale gelmesine yardımcı olur. Spor bu ilişkileri birçok yolla başarabilir. Spor kavramı içerisinde insanların kendilerini ifade edecekleri bir alanın bulunması en azından bu tür etkinliklere destek vererek bir sosyalleşme süreci içerisinde yer almaları psiko-sosyal bakımdan gelişmelerine yardımcı olmaktadır. Sosyalleşme birey ve toplum açısından farklı bir anlam taşır, toplum açısından kültürün kuşaktan kuşağa devrini ve bireyin, örgütlenmiş bir sosyal hayat içerisinde belirlenmiş normlara uymasını sağlar. Bu açıdan sosyalleşme bireyin benlik ve kişiliğini oluşturan temel etkenlerden biridir.

İnsanların başarılı olma ihtiyacı psiko-sosyal gelişim içerisinde kişinin kendine olan güvenini kazanması veya tazelenmesi açısından önemlidir. Kişinin burada kendini başarılı kılabilmesinin en kolay yollarından biri de spor sayesinde sağlanabilmektedir. Sporun, sadece fiziksel bir takım faaliyetlerin bütünü olarak düşünülmemesi, bununla birlikte ferden sosyal, duygusal ve toplumsal bakımdan da gelişmesi için çok önemli bir sosyal olgu olduğu unutulmamalıdır. Nitekim Atatürk'te bunu şu sözlerle ifade etmiştir; "Spor, yalnız beden kabiliyetinin bir üstünlüğü sayılamaz; idrak ve ahlak da bu işe yardım eder. Zeka ve kavrayışı kısa olan kuvvetliler, zeka ve kavrayışı yerinde olan az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki çevik ve aynı zamanda ahlaklısını severim" (Aracı, 2001; s. 33).

İnsan sosyal bir varlıktır. Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün, hem de bireyin yapısını etkiler. Bireyin tüm yaşamı çevresine uyum sağlamak için çabası içinde geçer. Bu uyum çabası doğrudan doğruya bir gelişim göstermektedir.

Sosyalle me birçok karma ık faktörün etkiledi i bir olumdur. Bireyin sosyalle mesinden,bir anlamda ya adı ı kültürü ve dolaylı olarak bu kültürle bağlantılı di er kültürleriö renmesi kastedilmektedir. Bir di er anlamda ise, sosyalle me, ki inin, grubun kural ve de erlerine uymayı ö renmesi, bu de erler düzenini benimsemesidir. Bu ö renmedo umdan ölüme dek tüm ya am boyunca devam eder ve bu süre içinde bireyin çevredekiinsanlarla ili kileri ve di er çevre faktörleri sosyal uyumunda önemli rol oynar (lhan, 2008;s.316).

Sosyal geli im, ki inin do umundan yeti kin oluncaya kadar, ba ka insanlarla olanili kilerinin ve onlara kar ı geli tirdi i ilgi, duygu, tutum ve davranı lar gibi toplumsalözelliklerin tümüdür. Ba ka bir anlatımla sosyalle me, ki inin çevresinde geçerli olannorm ve de er yargılarına uygun bir davranı geli tirme sürecidir. Zihinsel engelesahip çocukların sosyal özelliklerinde tipik bazı problemler görülebilmektedir. Bu problemler kısmen toplumdaki bireylerin bu çocuklara yönelik tutum ve davranı larıyla,kısmen de çocu un geçmi te kendisinden beklenen davranı ları yerine getirmedekiba arısızlıklarıyla ili kilidir (Ersoy ve Avcı, 2000;s. 158).

Zihinsel engelli çocuklar da normal çocuklar gibi, yeme, içme, sevmeye, sevilme,kabul edilme, ba arılı olma gibi biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimleresahtiptirler. Sosyal çevrede ya amlarını sürdürebilmeleri için bu gereksinimlerinkar ılanması gerekmektedir (lhan, 2008; s.316).

Bireyin topluma uyumunda önemli bir nokta olan uyumsal davranı birikimiacısından zihinsel engele sahip bireyler yetersizlik göstermektedir. Bu yetersizlikleribireyin topluma sosyal uyumu güçle tirmekte, gerekli e itsel ve psikolojik önlemler alınmadı ı takdirde imkansız hale gelebilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2000;s.158).

Zihinsel engelli çocuklar, engelli çocuklar arasında en sık kar ıla ılan gruptur. Bunaramen, bu çocuklar toplum tarafından yeterince tanınmamaktadır. Hatta bu çocuklaraili kin bazı ön yargı ve inançlar bulunmaktadır. Bunların ba nda zihinsel engelliçocuklar için hiçbir eyin yapılamayaca ı inancı gelmektedir.

Tüm zihinsel engellilerin yaklaşık yüzde 85'ini e itilebilir zihinsel engelli çocuklarolu turmaktadır ve normal ilkokul programından yeterli ekilde yararlanamamaktadırlar.Ancak, bu çocukların ilkokul düzeyinde akademik konularda e itilebilirlik, toplumdaba ımsız ya ayabilecek düzeyde sosyal uyum, yeti kin düzeyinde kısmen ya da tamamendestek alacak ekilde mesleki yeterlilik alanlarında geli me potansiyeline sahip oldukları ifade edilmektedir. Nitekim e itilebilir zihinsel engelli çocuklara yönelik özel e itimprogramları bu konulara a ırlık vermektedir (lhan, 2008; s.316).

Zihinsel engelli çocukların bir kısmı fiziksel yönden normal çocuklara çok benzerlikgösterirler ve onlar kadar yeteneklidirler. Zihinsel engelli çocuklar da, normal geli imgösteren di er çocuklar gibi birçok spor bran ında ba arılı olabilir. Genel olarakzihinsel engelli çocuklar müthi bir fiziksel güce sahiptirler. Ço u kez denetimsiz bir süreç içinde çocuklar bu güçlerini olumsuz yönde kullanarak saldırgan e ilimleredönü türebilmektedirler. Oysaki bu fiziksel güç, çocu un geli imi açısından çok olumlu bir yöne kanalize edilmeyi beklemektedir (Kınalı, 2004;s.244).

Bireyin sosyalle mesinin erken ya larda söz konusu olması, beden e itimi ve sporaktivitelerinin de çocukluk ve gençlik ça ında alı kanlık haline getirilmesi ihtiyacı spor ilesosyalle meyi aynı dönemlerde birlikte ele almayı gerekli kılmaktadır. Ergun'a göre, sporfiziksel ve ruhsal yapıya sa ladı ı destek yanında disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlıkkislerini uyandırarak çocu a sosyal rolünü de kazandırır. Engelli birey için bu sosyal rolün evrensel dili spordur.Bir e itim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünüve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra, spor, anlayı vesorumluluk ta iyabilme ve i birli i içinde düzen sa lama kabiliyetini de geli tirmektedir (Ergun, 2003;s.26).

Zihinsel engelli çocuklar ba ımsız hareket edememekte, geç ve güç arkadaşlıkkurmaktadırlar. Arkada lıkları kısa süre devam etmekte ve kendilerinden küçükçocuklarla arkadaşlık etmeyi tercih etmektedirler. Sebatsızlık, inatçılık gibi davranı larsosyal ili kilerini sarsmaktadır. Grup etkinlikleri sırasında lider olmaktan çok ba kasınauyma ve taklit etme e ilimi göstermektedirler (lhan, 2008;s.316).

Sebatlı ve enerjik olmayı sa laması, sosyal gruba ve topluma mensubiyet gücünü

kazandırmakla, birey ile toplum ilişkilerini daha ahenkli kılmaktadır. Beden eğitimi ve spor etkinlikleri engelli bireylerin gerek engelleri dolayısıyla içinde buldukları ruh hali ve gerekse toplumun kendilerine karşı olan tavırlarını da sonuç olarak ortaya çıkan saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerini sağlar. Spor, bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı, kişinin sosyalleşmesinde önemli bir rol sahiptir. Modern toplumlarda sporun çoklukla kolektif bir etkinlik olduğu göz önünde bulundurulduğunda sportif faaliyetler aracılığıyla, sporla ilgilenen bireylerde diğer insan gruplarıyla sosyal ilişkiye girmektedir. Spor bireyin kendi dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlarla iletişim içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlar. Bu yönüyle sporun, yeni dostluklar kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynağa destek sağladığı ve özellikle engelli bireylerin toplumla kazandırılmasında önemli rol üstlendiği söylenebilir (Yetim, 2005; s.119).

1.2. Amaç ve Varsayım

Bu araştırmanın amacı, düzenli olarak yapılan spor etkinliklerinin özüretilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşme düzeylerindeki değişiklikleri belirlemektir.

1.3. Problem

Bu araştırmanın problemi "Zihinsel Engellilerin Sosyalleşmesinde Sporun Etkisi var mıdır?" sorusuna yöneliktir.

1.4. Alt Problemler

1. Özüretilebilir zihinsel engelli çocukların ailelerinin, sporun çocuklarının sosyalleşmesi üzerine etkisi konusunda düşünceleri ne yöndedir?
2. Özüretilebilir zihinsel engelli çocukların ailelerinin, sporun çocukları üzerindeki genel etkileri konusunda düşünceleri ne yöndedir?

3. Ö retilebilir zihinsel engelli çocuklara sahip ailelerin, çocuklarının farklı spor etkinliklerine katılmalarının çocukların ileti imkurma ve olumlu davranı lar kazanma üzerinde etkisi konusunda dü ünceleri neyöndedir?

1.5.Sınırlılıklar

Bu çalı ma; Özel Duygu Rehabilitasyon Merkezinde (Diyarbakır) e itim gören 45 ö renci ile sınırlıdır. Çalı maya katılan ö rencilerin IQ de erleri, epilepsi düzeyleri ve di er sa lık düzeyleri benzer olarak kabul edilmi tir.

1.6.Tanımlar

Beden E itimi: Milli E itim temel ilkelerine uygun olarak ki inin beden, ruh ve fikir geli imini sa lamaktır. nsanın toplum kurallarına uygun olarak ya aması, birbiriyle olan ili kilerinin iyi örne ini verebilmesi, yardımsever, insan haklarına saygılı, dürüst davranması, zeki, ruhsal ve bedensel yapı itibariyle sa lıklı olmasıyla ba lantılıdır. Beden E itimi, insanın sosyalle eabilmesi ve ki ili ini bulup do ru bir çizgi üzerinde yol almasında büyük rol oynar. Kısaca beden e itimi bireyin beden sa lı ını, ruh sa lı ını, beden becerilerini geli tirmeye yönelik, gerekti inde çevresel ko ullara ve katılımcıların özelliklerine göre de i tirilebilen esnek kurallara dayalı oyuna, cirnnasti e, spora dönük alı tırma ve çalı maların tümünü kapsayan geni tabanlı bir etkinliktir.

Beden E itimi Ö retmeni: Çalı tı ı e itim kurumunda, ö rencilere beden e itimi ile ilgili e itim veren ki idir.Milli E itim temel ilkelerine uygun olarak ki inin beden, ruh ve fikir geli imini sa lar. Beden e itimi konusu ile ilgili hangi bilgi, beceri, tutum ve davranı ların, hangi ya düzeyindeki ö renci gruplarına, hangi yöntemlerle kazandırılaca ını organize eder.

1.7.Ara tırmanın Önemi

Bireysel bir de arj ekli olarak görülebilecek olan sporun, aynı zamandabireyleri bir araya getirme ve toplumsal olarak birle tirme görevi de vardır. Bu göreviyerinegetirirken kendine özgü birtakım kural ve kaideler geli tiren bu bilim dalı, aynızamanda sosyal bazı olguların yeniden de erlendirilmesi ve bazı sosyal sorunlaraçözüm getirilebilmesi amacı ile bilimsel bir yöntem yakla ımı olarak görülebilir. te bu varsayımdan yola çıkarak, sporun

sosyalle me üzerinde etkilerinininincelenmesi amaçlanarak, bu etkinin zihinsel engelli çocuklar üzerindeki etkisiara tırılmı tır. Ara tırmanın ana problem cümlesini "zihinsel engellilerin sosyalle mesinde sporun etkisinin ne oldu u" olu turmaktadır. Bu ana problemcümlesinden yola çıkarak, zihinsel engelli çocukların sosyalle mesinde sporun olumlu etkisinin olup olmadığı, etkisi varsa bu etkinin ne yönde ve ne nicelikte oldu u soruları ortaya çıkmı olup, bu sorulara cevap aranmı tır. Çıkan sonuçlardan yola çıkılarak özellikle Zihinsel Engelli bireylerde sporun öneminin üzerinde durularak, tüm engelli e itimi ile ilgili kurumlara bu do rultuda öneriler sunulmaya ve bunun bir e itim politikası eklini alması için gerekli giri imler yapılacaktır.

2. GENEL B LG LER

2.1 Zihinsel Engelliler ve E itimleri

Zihin engelliler, özel e itim gerektiren bireyler içerisinde bir grup olarak tanımlanabilmektedir. Özel e itim gerektiren birey, 573 Sayılı Kanun Hükmünde Karamame (1997) ve Özel E itim Hizmetleri Yönetmeli i'nde (2006) "çe itli nedenlerle bireysel özellikleri ve e itim yeterlikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılıklar gösteren bireyler" olarak tanımlanmaktadır. Zihin engelli bireyler ise

özel e itim gerektiren bireyler içinde önemli bir grubu olu turmaktadır.

Amerikan Zeka Gerili i Birli i (American Association on Mental Retardation) tarafından son 30 yıl içinde zeka gerili i kavramı be kez tanımlanmı tır. Son olarak 2002 yılında önerilen tanıma göre, "Zeka gerili i, hem zihinsel i levler, hem de kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde anlamlı sınırlılıklar görülen bir yetersizlik olarak nitelendirilmektedir. Bu yetersizlik 18 ya ından önce ortaya çıkmaktadır" eklinde açıklanmaktadır (AAMR, 2002). Türkiye'deki yasal tanımda ise zihin engellilik, 573 sayılı özel e itim hakkında K.H.K.'de (1997), zihinsel ö renme yetersizli i terimi kullanılarak "zihinsel geli im yetersizli inden dolayı, bireyin e itim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde, hafif-orta-a ır düzeyde etkilenmesi durumu" olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de zihin engelli çocuklara verilecek e itim hizmetleri, 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlü e giren "Özel E itim Hizmetleri

Yönetmeli i" (2006) ile belirlenmiştir. Yönetmeli e göre özel e itime ihtiyacı olan bireylerin, öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği sınıf olmak üzere, özel e itim sınıfı, gündüzlü özel e itim okulu/kurumu, yatılı özel e itim okulu/kurumu gibi en az sınırlandırılmış ortamdan en çok sınırlandırılmış ortama doğru e itimlerini sürdürmelerini sağlayacak şekilde yerleştirilmeleri esas alınmıştır. Zihin engelli çocuklara sunulacak erken çocukluk dönemi e itimi, 0-36 ay arasındaki bireyleri kapsayan bir e itim olarak, bu hizmetlerin planlanması ve koordinasyonunun özel e itim hizmetleri kurulu tarafından yapılması ve erken çocukluk dönemindeki bireylerin yetersizliği olmayan akranları ile birlikte e itim almalarına yönelik tedbirler alınarak buna uygun düzenlemelerin hayata geçirilmesi veya açılacak bağımsız birimlerde bu e itim hizmetlerinin verilmesi kararlaştırılmıştır. Erken çocukluk dönemi e itimi hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesi bireyin ve ailenin e itim ihtiyaçlarına göre belirlenmektedir (MEB, 2006). Okul öncesi özel e itim, sıfır-altı ya arasında risk altındaki çocukları gelimi geride bırakan ya da tanılan özel gereksinimli çocuklara ve ailelere sağlanan uzman destekli e itim hizmetleridir (Bağcı, 2002; s. 44). Özel E itim Hizmetleri Yönetmeli i'ne (2006) göre, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki özel e itime ihtiyacı olan bireylerden e itim-öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara ise evde e itim hizmeti verilmesi ve evde e itim sürecinin birey, aile ve öğretmenleri birlikteliği ile planlanması öngörülmüştür. Yine, aynı yönetmeli e göre özel e itime ihtiyacı olan bireylerin ilköğretimlerini ve ortaöğretimlerini, öncelikle kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranlarıyla bir arada sürdürebilecekleri gibi özel e itime ihtiyacı olan bireyler için açılan ilköğretim okulları ile genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarında sürdürebilmektedirler (MEB, 2006).

Engel-Özür; Bireyin yaşadığı sürece ya da, cinsiyet sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak toplumda oynaması gereken rollerin yetersizlik yüzünden yerine getirememesi durumudur. Yani birey belli bir zamanda, belli bir durumda yapması istenenleri yetersizlik yüzünden yapamazsa yetersizlik, özür-engele dönüşür. Engelli çocukların e itiminin her basamağı (amaç, ilke, e itim planı, oyun, okula ve aileye düşen görevler vb.) engelli, aile, öğretmen ve toplum için önem taşımaktadır.

Engelli Çocukların E itimindeki Amaçlar şöyle Sıralanabilir:

- 1) Toplum içinde rollerini gerçekleştiren bireyler yetiştirmek,

- 2) Kendi kendine yeterli bir duruma gelmeleri için temel ya am becerilerini geli tirmek,
- 3) Yetenek ve yeterlilikleri do rultusunda üst ö renime, i -meslek alanlarına ve hayata hazırlamak,
- 4) Yeterli sa lık beslenme ve düzen alı kanlıkları kazandırmak,
- 5) Zihinsel ve bedensel açıdan kendine yeterli bir vatanda haline getirmek,
- 6) Mevcut istidat ve kabiliyetlerini en yararlı ekilde kullanabilmelerini sa lamak,
- 7) A ırı ve zararlı etkilerle ba ımsızlıklarının engellenmesini kötüye kullanılmasını, istismar edilmesini önleyici önlemler almak,
- 8) Sosyal olaylara ilgi gösterme, sosyal çevre içinde bulunmaktan ho lanma, ba kaları ile i te, oyunda derste ve bütün ili kilerde i birli i yapmak, Seviyeye uygun devamlı ö renme alı kanlı ı kazandırmak,
- 9) Daha iyi rahat ve düzenli ya amanın yollarını ö retmek,
- 10) Beden, akıl, ruh sa lı ı yerinde hür ve emniyet içinde ya ayabilecek bir seviyeye getirmek,
- 11) Türkçe'yi iyi konu ur, ihtiyaçlarını kar ılamada yerinde kullanabilir hale getirmek,
- 12) Anayasamıza göre bireylerin hakları olan zorunlu ilkö retimi everme güçleri oranında geli imlerini ve topluma yararlı bir vatanda olmalarını sa lamak,
- 13) Mesleki ö renim ve ıraklık yapabilecek olanlara bu alanda yeti me ve ilerleme olanaklarını sa lamak'tır (Uluta demir, 2007;s. 120).

2.2 Zihin Engelli Çocukların Aileleri

Tüm ailelerin çocuklarına ili kin beklentileri vardır. Bu beklentiler anne babaninkendilerini nasıl algıladı na ve onlar için belirleyici rolü olan ki ilere ba lı olmaktadır.Ayrıca, bir toplumda ideal çocu a atfedilen stereotipler ve onu tanımlayan bütün kalıpyargılar, do acak çocu un sahip olması istenen özelliklerden olu maktadır. Anne babanınsahip olmak istedi i beceriler veya meslek arzuları çocuktan beklentiler olarakyansımaktadır (Akkök, 1982). Bir çocu un do umu aileyi gerek yapısal, gerek geli imsel, gerekse i levsel olarak etkiler. Çocu un do umuyla duyulan mutluluk ve sevinç bu de i imlerin olumsuz etkilerinden aileyi korur. Çocu un özürlü olması durumunda ise,sevinç ve mutlulu un yerini yo un bir yas duygusu alabilir (Fırat, 2000). Çocu un günlükbakımı, parasal güçlükler, uygun yardım ve e itimin sa lanabilmesi ailenin kar ıla tı ı

temel zorluklardır. Tanıdaki güçlükler, çocuğun gelişim yetersizliğinden kaynaklanmaktadır ve sağlık problemleri, ailelerin ya da çocukların yalnızlık duygusu, özürli çocuk ailelerinin kaygı düzeylerini artırmaktadır. Bunun yanı sıra özürün derecesi arttıkça çocuğun bağımlılığı ve ailenin sorumluluğu artmakta, kaygı düzeyi daha da yükselmektedir (Aksaz, 1990). Dolayısıyla bu durum ailede strese yol açmaktadır. Özürli çocuğun ailede strese yol açmasının nedenleri şöyle özetlenebilir (Kırcaali-İftar, 1995):

- Harika çocuk mitinin yıkılması ve bunun sonucunda ailenin çocuğu kabulde duygusal bunalımı atlama çabaları,
- Aile bireylerine, çocuğun kardeşlerine, yakınlarına ve çevreye çocuğun durumunu açıklamada çekilen zorluk,
- Çocuğun durumuna ve özelliklerine ilişkin elde edilen bilginin yetersizliği veya tutarsızlığı,
- Çocuğun özürünün yol açtığı davranış ve sağlık sorunları ile bu sorunlarla başa çıkma çabaları; çocuğun bakımının zaman, emek ve para gerektirmesi nedeniyle anne babanın kendilerine ve diğer çocuklara kaynak ayıramaması,
- Çocuğun gelişiminde önemli amaçları yaşıyamama ya da çok geç yaşta; özürli çocuğun küçük kardeşlerinin gelişim açısından daha ilerde olması,
- Çocuğa karşı çevrenin gösterdiği olumsuz tutumlar; yakın çevrenin aileden uzaklaşması,
- Pek çok uzmanla görüşme gereği,
- En uygun eğitim ortamını bulma çabaları,
- Çocuğun geleceğine ilişkin duyulan kaygılar.

Ailede çocuğa ilişkin geliştirilen beklentiler, giderek çocuğun ilerde başarılarını içeren düvve fantezilere dönüşür. Burada toplumun "ideal çocuk algısı" aileleri bazı ortak beklentilere yönlense de, her ailenin kendi özgünlüğü doğrultusunda farklı beklentileri ortaya çıkmaktadır; hatta bu beklentiler epler arasında da farklılaşabilmektedir. Doğumu izleyen günlerde ya da okul yıllarında çocuğun zihinsel engelli olduğunun öğrenilmesi, tüm beklenti ve düvveleri alt üst eder; aile bu acı gerçekle baş başa kalır. Beklentilerle gerçek durum arasındaki farklılıklar arttıkça ailenin acısı daha da artar ve gerçek durumla baş etmesi ve onu kabullenmesi daha da zorlaşır (Eripek, 1996). Çocuklarının özürli olduğunun öğrenildikten sonra annelerin ilk tepkisi ise üzüntü ve depresyondur. Bu tepkileri karmaşıklaşma, pazarlık etme, kabul ve uyum gibi davranışlar izlemektedir. Anneler bu davranışlarda en büyük desteği ise kendi ailelerinden ve babalardan almaktadır (Cavkaytar ve diğerleri, 2004).

Bütün bu sorunlarla karşı karşıya kalan engelli çocuğa sahip ailelerin sorunla başa çıkma kapasitelerini ailenin büyüklüğü ve kültürel yapısı, anne-babaların kişilik özellikleri, ebevelerin birbirlerine ne ölçüde yakın ve destek oldukları, anne-babaların evlilik uyumları, dini inanışları, yakın çevrenin ve toplumun özellikleri, aile bireylerinin sosyo-ekonomik düzeyleri gibi değişkenler, ayrıca çocuğun cinsiyeti, engelin türü ve derecesi gibi faktörler etkilemektedir. Aynı zamanda toplumun ve devletin bu çocuklara ve ailelerine verebildiği hizmetlerle servislerin niteliği de önemli olmaktadır (Akkök 1997;Gargiulo,1985;Sucuo lu,1997).

Ailelerin engelli çocuğun eğitiminde, gelişimde en önemli rolü olduğu kadar bu rolü paylaştığı ve özel eğitim denince, akla özel eğitime muhtaç çocuklar için özel olarak geliştirilmiş programların özel şekilde donatılmış eğitim ortamlarında özel eğitim görmüş personel tarafından yapılan eğitim gelmektedir. Özel eğitimin önemli bir boyutunu özel olarak yetiştirilmiş personel oluşturmaktadır. Bu personel;özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen, sosyal hizmet uzmanı,çocuk gelişim ve eğitim uzmanı, fizyoterapist, psikolog ve çocuk psikyatrisi ve diğer paydaşlardır.Özel eğitim kurumunda çalışan personelin çalışma alanı ile ilgili olarak mesleğinin gereğini yeterince yerine getirebilmesi ve bunun içinde çeşitli donanımlara sahip olması gerekmektedir. Genel olarak, kurum personeli ve ailelerin ihtiyaçlarından çok, kurumda eğitim görecektir "çocuk" tek başına düşünülmektedir. Kurumda görev yapan ekibin içinde engelli bireye sahip ailenin yeri unutulmakta, aile ile kurum personeli arasında sağlıklı ilişki kurulamamakta ve bu nedenle ailenin katılımı sağlanamamaktadır. Kurum personelinin anne-baba ve engelli bireye yaklaşımı, olumlu tutum içinde olmaları, zihinsel engelli çocuğun eğitimi açısından önemlidir. Kurum personelinin ve ailelerin karşılaştıkları sorunların bilinmesi birbirleri arasındaki iletişim, ailenin eğitime katılımı ve zihinsel engelli çocuğun eğitilmesi açısından önem arz etmektedir. (T.C.Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı,2000).Zihinsel engelli çocukların eğitiminde başarı sağlamak için en büyük rolü olan aile ve kurumda çalışan meslek elemanlarının sorunlarının belirlenmesi ve bu yönde çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde ya aile boyutunda ya da öğretmen boyutunda sorunların ele alındığı ikisinin bir arada incelenmediği görülmüştür.

2.2.1. Anne ve Babanın Yapması Gerekenler

Zihin engelli çocuklar daha yavaş öğrenmekle birlikte, büyük kısmı eğitimlerini tamamlayıp kendilerine göre bir iş sahibi olabilecek düzeye gelebilirler.

Çok küçük yaşlardan itibaren uygun eğitim ve yeterli ilgi, sevgi ve sabırla toplumda üretken bireyler olarak yer alabilirler. Aileler çocuklarıyla ilgili bir problem olduğunu öğrendiklerinde büyük bir okuyabilirler. Yalnızca bir suçluluk, umutsuzluk, başkalarına kınalık duyabilirler, ne yapacaklarını bilemeyebilirler. Ailelerin bu süreci daha çabuk atlatabilmeleri ve durumu kabullenebilmeleri için psikolojik destek almaları ve yaşadıkları durumla ilgili bilinçlendirilmeleri gerekir. Bu süreç sağlıklı bir şekilde ilerlerse aileler çocuklarının eğitimi için gerekli inanç ve güce sahip olduklarını hissederler. Bu durum onların bir an önce çocuklarının eğitimi için harekete geçmelerini kolaylaştırabilir. Bu nedenle aileleri, çocukları ve onların özellikleri hakkında bilinçlendirilmek çocukların ilerideki yaşamları açısından çok önemlidir. Ev ortamı bu çocuklar için çok önemlidir, çocuğun kapasitesini ne kadar geliştirebileceği ev ortamı ile yakından ilişkilidir. Özellikle okul öncesi dönemde çocukların tüm zamanını aile ortamında geçmektedir. Bu dönemde ailenin çocuklarının özür grubu ve özellikleri hakkında bilgilendirilmesi çocukların eğitiminin destek ve takibi açısından çok önemlidir. Bu çerçevede aile ne kadar erken bilinçlendirilirse çocuk o kadar erken eğitime başlar ve bu eğitim aynı zamanda ailede doğru bilgilerle desteklenirse çok olumlu sonuçlara ulaşılabilir. Ailelerin çocuklarında fark edilmiş bir gelişimsel farklılık tespit edilmez hemen bir uzmana başvurmaları gerekmektedir. Eğer bir problem varsa, tanı konduktan sonra yaş ne olursa olsun hemen eğitime başlamak çocuğun ilerideki yaşantısı açısından büyük önem taşır. Ülkemizde erken eğitim programları ne yazık ki çok yaygın değildir, bu çocuklara eğitim olanağı genellikle okul seviyesinde başlamaktadır. Bu eksikliği, aileler bir an önce özel eğitim kurumlarına ve üniversitelerin ilgili birimlerine başvurarak ve neler yapabileceklerini öğrenerek kapatabilirler. Genel olarak, zihinsel engelli çocuklar akademik alanlarda, (örneğin okuma, yazma, matematik gibi) zorluk yaşar, konuma problemleri gösterir, dikkatini kısa süreli toplayabilir, bilgiyi geri çağırma ve transfer etme problemleri yaşar ve bilgileri aklında ancak kısa bir süre için tutabilir. Bu nedendir ki, eğitim programlarında bol tekrar çok önemlidir. Buna ek olarak sosyal beceri alanında zorluk yaşayabilir, örneğin insanlarla ilişki kurmak ve arkadaş edinmekte zorlanabilir. Bunun için de eğitim programlarında akademik becerilerin yer verilmesinin yanı sıra çocuğun sosyal becerilerinin geliştirilmesine yönelik programlara da yer verilmelidir. Zihinsel engelli çocukların eğitiminde farklı alanlardan uzmanların işbirliği içinde çalışmaları çok önemlidir. Son yıllarda ülkemizde zihinsel engelli çocukların bir kısmı kaynaştırma yoluyla eğitim almaktadırlar, ancak bir deyişle normal

ya itlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitim görmektedirler. Bu çocukları barışlı bir şekilde normal eğitim ortamlarına dahil etmek için bireylerin kişisel özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak bireysel eğitim programları hazırlanmalıdır. Eğitimlerinde ilgi duydukları ve yeteneklerinin elverdiği eğitim yöntemleri kullanılmalıdır. Okulda kullanılacak olan bu eğitim yöntemleri aile ortamlarında desteklenmelidir. Okul ortamlarında öğrenilen bilgi ve becerilerin kalıcılığı anne ve babanın eğitim sürecine katılması ile olur. Zihin engelli çocukların aileleri genellikle çocuklarının zihinsel engelli olduklarını öğrendikten sonra onlara karşı normallerden farklı davranış ve tutum gösterirler. Bu davranış ve tutumlar çocukların sosyal, duygusal ve kişisel gelişimini engeller. Ailede çocuğun gelişimini engelleyen veya bozan davranış ve tutumlardan kaçınılmalıdır.

Bu amaçla;

- A sınıfı derecede korumacı olunmamalıdır. Aksi halde çocuğa hiçbir iş yapma olanağı verilmez. Bu nedenle çocuk, yapabileceği hizmetleri yaparak öğrenme ve gelişme olanağından yoksun kalmış olur.
- A sınıfı derecede ihmal edilmemelidir. Bu hallerde çocuğun gelişimi için gerekli uygulamalar yapılamaz.
- Çocukların zihin engelli olduğu kabul edilmelidir. Engeli kabul edilmeyerek zihin engellilerin tedavisine, azaltılmasına gitmek eğitimin gecikmesine neden olur. Bu nedenle çocuk olduğu gibi kabul edilmeli ve eğitime bir an önce başlanmalıdır.
- Çocuk beceriksiz olarak değerlendirilmemelidir. Bir şey yapmaya teebbüs ettiğinde sen onu yapamazsın gibi uyarılar, çocuğun kendine olan güvenini sarsacaktır. Bunun yerine yaptığı küçük davranışlar ve beceriler için bile ödüllendirilmelidir.
- Yeteneklerinin sınırlı olduğu unutulmamalı, yeteneğinin üstünde bir şey istenmemelidir. Bu durumda çocuk, barışsızlıkla karşı karşıya kalacak ve böylece kendine olan güveni kaybolacaktır.
- Çocuklar, evde gizlenmemelidir. Zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerin yayılarak öğrenme yoluyla gelişebileceği akıldan çıkarılmamalı ve bu gelişimin sağlanabilmesi için gizlenmesi yerine toplum içine çıkarılarak sosyal ilişkiler kurması sağlanmalıdır. Bir utanç kaynağı olarak görülmemeli, akranlarıyla ilişkiler kurmasının önüne geçilmemelidir.

- Kar ıla tırma yapılmamalıdır. Normal çocuklarla kıyaslama yapılmamalıdır.
- Ailede geçimsizlik nedeni olmamalıdır. Anne- baba birbirini suçlamaktansa çocu un e itimi konusunda neler yapabileceklerini ara tırmalı ve bu konuda var olan olanakları kullanmak üzere harekete geçmelidir.
- Çocu un e itiminde sabır ve ho görü gösterilmelidir. Aksi halde çocu un var olan ilgi, istek ve yetene i köreltilmi olacaktır.
- Çocu un ö retmeni ile sıkı diyalog kurulmalıdır.
- Çocu un basit komutlara alı ması için evde çe itli egzersizler yapılmalıdır. Barda ı getir, koltu a otur, git - gel gibi. Anne ve babalar yukarıda belirtilen çalı ma ve davranı lara ek olarak, çocu un durumu uygun bir e itim alabilmesi için gerekli ara tırma ve çalı maları da yapmalıdır.

2.3. Ö renme Yetersizli i

Psikoloji ve pedagoji her zaman çocu un ö renmesi ve özellikle konu ma, okuma ve yazma ö renmesi ile ilgilenmi tir. Pedagoji ve psikoloji tarihine bakılacak olursa "ö renme" dedi imiz bu karı ık, a ırtıcı, akıl almaz olayın incelenmesine ilk önce kör, sa ır veya geri zekalılar gibi normalin dı nda kalan kimselerin nasıl ö rendiklerinin ara tırılmasıyla ba landı ı görülecektir. Bu ara tırmalar dolaylı olarak ö renme olayını anlamaya da yardım etmi tir.

Son yıllarda ö renme ile ilgili yeni bir sorun daha ortaya çıkmı tır. Bu da ö renme yetersizli i denilen ve kimi çocukların kimi eyleri ö renmekte çekti i zorluktur. Çocuklarda bu gibi aksaklık öteden beri seziliyordu; bununla birlikte, bilimsel bir ekilde ortaya çıkarılamamı tı. Yeni yeni anla ılmaya ba lanılan ve hemen her gün yeni bulu ların aydınlatı ı bu problemin sinir sistemiyle ilgili oldu u ve nedenleri, arasında nörolojik unsurlarında oldu u veya olabilece i kabul edilmektedir. Bu bulu , yani ö renme zorlu unun tanınması, e itmen, ö retmen ve psikologların önüne yeni bir problem sermi , ilgi ve çalı malarını kamçılama tır.

Ö renmenin yer alabilmesi, gerçeikle eabilmesi hem çocuklarda kimi ko ulların var olmasına, hem de çevrenin bu ko ulların geli eabilmesi için olanaklar sa lanmasına ba lıdır.

Olanaksız bir çevre çocuğun kendi potansiyelinin, yeteneklerinin gelişmesini destekleyebilir. Bunun içindir ki öğrenme zorluğundan söz edilince çevreyi de değerlendirilmeye, soruna bireyin de il, toplumun yetersizliği açısından da bakmak gerekir (Bender, 1998;s.38).

Normal öğrenmenin gerçekleşmesi için gerekli koşullar iki açıdan incelenebilir: 1. Psikodinamik faktörler

2. Sinir sistemi

2.3. 1. Psiko - Dinamik Faktörler

Pek yakın bir geçmişe kadar gözü gören, kulağı işiten, zihin yeteneği normal veya üstü olan her çocuğun öğrenmede hiç bir zorlukla karşılaşmayacağı; yani, kör, sağır olmayan, zekası yerinde bulunan, eli, ayağı tutan her çocuğun, her şeyi kolaylıkla öğrenebileceği sanılırdı. Oysa ruh bilimindeki yeni gelişmeler psikolojik nedenlerden ötürü, - izofrenik ve otistik çocuklarda olduğu gibi- sağır olmadığı halde işitmeyen, konuşmayan ve dolayısıyla öğrenemeyen çocuklar da dikkati çekmeye başladılar. Bunun üzerine öğrenmede psikolojik faktörlerin etkisi olup olmadığı araştırılmalarına girişildi.

Dil gelişimi üzerine yapılan araştırmalar da konuşmayı öğrenmede taklidi artırdığını gösterir. Taklit özde imden sonra gelir. Çocuk önce birisi veya birileriyle özde imir, sonra da özde imli kişileri taklit etmeye başlar. Taklit edemediği taklit ettiği şeyleri yavaş yavaş kendine mal eder, böylece dış dünyayı öğrenir. Demek ki, dil öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bir takım psikolojik amaçlar gerekmektedir.

Konuşma döneminden önce çocuk bir takım sesler çıkarır, mırıldanır, ağlar. Yalnız insan yavrusunda rastlanan bu mırıldanma insanı öteki canlılardan ayıran davranışlardan biridir. Mırıldanma ve ağlama aynı zamanda çocuğun çevresindekilerle özde imeye başladığını ve gelişiminin normal yolda gittiğini gösterir. Dış dünyaya kulaklarını tıkayan, sadece kendi fantezi, kendi hayalleri ve kendi düşünceleri ile beslenen otistik çocuklar mırıldanmadıkları, ağlamadıkları gibi konuşmazlar da. Bu hal psikolojik hastalıklardan biri olan otizm'in özelliklerinden biridir. Otistik çocuklar insanlardan her hangi biriyle özde immekte zorluk çeker. Özde imedikleri için de taklit edemezler ve konuşmayı öğrenemezler. Bugünkü bilgimize göre özde im olmadan taklit ve uyum da olmaz. Dolayısıyla öğrenme sürecinin normal gelişmesi için çocuğun psiko-dinamik gelişiminin de sağlıklı olması gerekir (Bender, 1998; s.39).

2.3.2.Sinir Sistemi

Sinir sistemi merkezi ve çevresel diye ikiye ayrılır.

a) *Çevresel sinir sistemi:Normal* öğrenmenin olabilmesi için özde imden sonra gerekli ikinci koşul, çevresel sinir sisteminin aksaksız çalışmasıdır. Çocuk çevresini duyuları aracılığıyla öğrenir. Genel öğrenme olayında duyuların hepsinin rolü olmakla beraber konuşma, yazma ve okuma öğrenmede görev en çok işitme ve görme duyularına düşer. Pedagoglar işitme ve görmenin öğrenmedeki yerini yıllar önce tanımlar ve bunlardan yoksun olan saır ve kör çocukların eğitimini için özel yöntemler geliştirmişlerdir. Bu davranış psikolojisi, körlük psikolojisi gibi özel dalların gelişmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler duyuların öğrenme olayındaki rollerini daha iyi anlamamıza yardım ettiği gibi, sinir sistemine bağlı "öğrenme zorluklarını, yetersizliğini" de daha iyi kavramamıza yol açmıştır. Genel olarak duyularla ilgili iki ayrı tür bozukluk vardır: duyu yoksunluğu ve duyu yoksunluğu.

Herhangi bir nedenle merkezi sinir sistemi iyi çalışmayan çocuklar psikolojik bakımdan kendilerini ağır bir yük altında duyarlar. Çünkü duyular beyine, altından kalkamayacağı kadar haber ve bilgi taşır. Bunun tersi göz, kulak gibi duylarda yani çevresel sistemde bir aksaklık olunca da merkezi sinir sistemi yeteri kadar beslenemez, yeteri kadar bilgi ve haber alamaz, ihtiyacı olan uyarıcılardan ve dolayısı ile çevreden gelen normal bilgi akısından yoksun kalır. Bunun sonucu olarak da çocuk psikolojik büyüme ve olgunlaşma için gereken bilgiyi kazanamaz. O zaman haberlerin beyne normal akımını ve çocuğun gelişmesini sağlamak, yaşamını zenginleştirmek için başka yollara başvurmak gerekir.

Çevresel sinir sistemlerinde bozukluğu olan çocukların öğrenmelerinin, normal işiten ve gören çocuklarıkinden ayrı olduğu eğitimciler ve psikologlarca tanınmış bir gerçektir. Bunun için de hemen her ülkede bu gibi çocuklar özel eğitim görmektedirler.

Çok kez kör ve saırların öğrenme psikolojisi, öğrenme zorluğu olan kimselerin psikolojisi ile karıştırılır. Oysa bu iki grubun öğrenmeleri birbirinden çok ayrıdır. Körlük ve saırlar bilgi taşıyan yollardan yoksun oldukları için öğrenme için gereken bilgiyi edinmezler. Öğrenme zorluğu olanların ise çevresel sistemleri tam olduğundan bilgi edinme yolları açıktır. Ne var ki onlar da edindikleri bilgiyi kullanabilmede güçlük çekmektedir. Öğrenme psikolojileri ayrı olan bu grupların özelliklerine göre eğitim ilke ve yöntemlerin geliştirilmesi, her grubun kendi ihtiyacını karşılayacak ve öğrenmelerini sağlayacak şekilde ayarlanması gerekir (Bender, 1998;s.40).

b) *Merkezi Sinir Sistemi:Ö renelmek,* yani ö renme olu umunun yer alabilmesi merkezi sinir sisteminin de bir bütün olarak, aksamadan çalışmasına bağlıdır. Beyin görevini tam olarak yapamayınca ortaya psikolojik ve e itsel problemler çıkar. Bu kitabın konusu olan ö renme zorlukları veya yetersizliği merkezi sinir sisteminin çalışmasındaki aksaklıklardan ortaya çıkabilir.

Merkezi Sinir Sistemiyle İlgili Ö renme Sorunları:

Ö renme yetersizliği bugün birçok ülkelerin eğitim sisteminde ele alınmış, beynin işini yapamaması yüzünden kimi çocukların kimi e yelleri ö renmede sıkıntı çektikleri uzmanlarca kabul edilmiştir.

Çok yakın bir geçmişe kadar Türkiye de dahil bir çok ülkede ö renmekte ve bu yüzden çevrelerine uymakta zorluk çeken çocukların geri zekalı olabileceği, duyularında bir eksiklik veya devinim bozukluğu olduğu ya da heyecan bozukluğu geçirdikleri sanılmakta idi. Oysa bu konudaki çalışmalar ilerledikçe ve bilgi arttıkça bu çocukların ne zekalarında bir gerilik, ne de göz, kulak gibi duyularında ve devimsel sistemlerinde bir bozukluk olmadığı anlaşılmıştır. Ancak kimi e yelerde anlayışlarının kısıtlı olduğu, kolaylıkla veya hiç okuma yazma öğrenemedikleri, sağı solu ayırt edemedikleri, başka kimselerle iyi ilişkiler kuramadıkları, oyunlara doğrudan dürüst kalamadıkları, kolaylıkla aritmetik öğrenemedikleri görülmüştür (Boshes, 1998;s.3).

Psikolog ve pedagoglar için görenle-görmeyen, işitenle-i itmeyen, devimsel sistemleri normal çalışmayan çocukları birbirinden ayırt etmek önemli olduğu gibi, zekalarında, duyularında ve devimsel alanda hiç bir bozukluk olmadığı halde normal olarak öğrenemeyen çocukları da ayırt edebilmek önemli bir eğitim sorunu olmuştur. Öğrenmede zorluk çeken bu çocukların nörolojik muayenelerinde de bir anormallik görülmemektedir. Gözlemler çocukların öğrenmede çektikleri zorlunun beynin görevini yapmasındaki aksaklıklardan (Brain Dysfunction) olduğu görülmüştür.

Beyni kusurlu çalışmayan çocukların tanımlanması ve eğitimi, nörolojik, psikiyatri, psikoloji ve pedagoji gibi birçok bilim kollarının ilgisini çekmiş ve bunlar arasında sıkı bir ilişki kurulmasına yol açarak çocukların özel eğitim görmelerini sağlamıştır.

Beynin görevindeki bozukluk beynin her hangi bir nedenle zedelenmesinden olabileceği gibi, kalıtsal etkenlerden, çocuğun gelişiminin düzgün olmamasından, sinir sisteminin kronolojik yaşa göre olgunlaşmamasından ve başka yapısal nedenlerden de meydana gelebilir (Boshes, 1998;s.4).

Davranı bilimlerinin ve özellikle pedagojinin karıla tı ı yepyeni ve henüz bilmedi imiz birçok yönleri olan bu problemi, ne tüm nedenleri ile açıklayacak bilgi ne de bütünlü ü ile kapsayacak bir terim ortaya atılmamı tır. Bu problemin psikoloji ve pedagoji açısından önemi beyin zedelenmesi veya geri zekalılık gibi nörolojik bir aksaklıktan do madı ı, her hangi bir yeteneksizli e dayanmadı ıdır. Bu bir yeteneksizlik de il, ö renme nörolojisindeki bir bozukluk veya eksiklikten do an bir olaydır. Bu bozuklu un nörolojik belirtileri yoktur. Kendini sadece davranı larda gösterir. Bundan ötürü *psiko-nörolojik* ö renme zorlu u terimi bazı uzmanlarca uygun görülmü tür. Bu terim davranı lara yansıyan zorlu un nedeninin nörolojik oldu unu her terimden daha açık olarak anlatmaktadır. Buna göre psiko-nörolojik nedenlerden ö renme zorlu u olan çocuklar denince beynin ödevini iyi yapmamasından, davranı larında ve özellikle ö renmelerinde aksaklık görülen çocuklar anla lmalıdır. Tekrar edelim ki bu genel bir ö renme yeteneksizli i de ildir (Boshes, 1998;s.5).

2.4 Özürlü Çocuklar arasında Sınıflandırma

Günümüzde bireylerin fizyolojik, psikolojik ve anatomik eksiklikleri veya yetersizliklerini ifade etmek amacıyla engelli, sakat, özürlü, özel ihtiyaçlı, sınırlı durumlu gibi ifadeler kullanılmaktadır. Oysa Dünya Sa lık Örgütü (WHO) tarafından hastalık sonuçlarına dayanan ve sa lık yönüne a ırlık veren bir tanımlama ve sınıflama yapılmı ve sakatlık üç ayrı kategoride tanımlanmı tır. Buna göre yetersizlik; sa lık bakımından fiziksel yapı ve fonksiyonlarda eksiklik ve anormalli i ifade ederken, özürlülük ise; bir aktiviteyi normal tarzda veya normal kabul edilen sınırlar içinde gerçekle tirmedeki kısıtlılık veya yetersizlik, engellilik ise; bir yetersizlik yada özürlü nedeni ile ya a, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere ba lı olarak ki iden beklenen rollerin kısıtlanması yada yerine getirilememesi olarak tanımlanmaktadır.

Özel e itime ihtiyacı olan bireylerde meydana gelen yetersizliklerin nedenleri üç ana ba lıkta yer almaktadır. Bunlar; do um öncesi nedenler (hamilelikte geçirilen ate li hastalıklar, uyu turucu, yetersiz beslenme, radyasyon, hamilelikte kullanılan bazı ilaçlar), do um sırası nedenler (do umu yaptıranların yetersizli i sonucu bebe in oksijen alamaması ve bazı travmatik etkiler) ve do um sonrası nedenler (küçük ya ta geçirilen ate li hastalıklar, bilinçsiz bakım, kazalar, beslenme bozuklu u,sava lar, uyu turucu maddeler) olarak kar ımıza çıkmaktadır. Ortaya çıkan yetersizlikler çerçevesinde engel gruplarının sınıflandırılması ise;

- a) Bedensel Engelliler: Algılama yetersizlikleri (itme- Görme), Kardio-Vasküler zedelenmeler sonucu ortaya çıkan yetersizlikler (Kalıtsal-Romatizmal-Kroner Kalp Rahatsızlı ı), Merkezi Sinir Sistemi zedelenmesi sonucu ortaya çıkan yetersizlikler (CerebralPalsy- Spastik- Athetoid- Ataxia- Tremor- Rijiditi- Epilepsi), Kas- skelet Sistemi zedelenmesi sonucu ortaya çıkan yetersizlikler (OsGoodSchlatter- Arthritis- Duru Bozuklukları).
- b) Zihinsel Engelliler: Hafif Derecede Zeka Gerili i (50 / 55 - 70IQ), Orta Derecede Zeka Gerili i (5/40 - 50 / 55 IQ), A ır Derecede Zeka Gerili i (20 / 25 - 30 - 35 IQ), Derin Zeka Gerili i (20-25 ve Altı IQ).
- c) Duygusal Engelliler (Duygusal Rahatsızlıklar)
- d) Ö renme Engelliler (Dilin Yazımı - Konu ulmasında- Motor Beceri Eksikli i)
- e) Di er Engelliler (Astım- Diabet- Obezite- Lösemi) olarak sınıflandırılmı tır.

Engelli bireylerin geli imsel gereksinimlerini kar ılayabilmek ve e itim hizmetlerinden yararlanabilmek için özel araçlara, yöntemlere ve özel programlara ayrıca özel e itim ö retmen ve kurumlarına gereksinim duyulmaktadır. Engelli bireylerin ya ama katılım ve uyumlarını sa lamak için bu gereksinimlerin eksiksiz olarak temin edilmesi gereklidir(Bender, 1998;s.39).

Psiko-nörolojik nedenlerden ötürü ö renme zorlu u olan çocuklardan ba ka, beyni iyi çalı mayanlar arasında geri zekalı ve spastik çocukları da saymak gerekir. Bu bozuklukların her birinin kendine göre özellikleri vardır. Bunları ayrı gruplar olarak belirtmek e itim ve klinik çalı maları açısından önemlidir.

Spastik çocukları di er gruplardan ayıran, devinim sistemindeki bozukluklardır.

Sınıflandırmada Duyusal Ölçütler:

Ö renme mekanizmalarında bozukluk görülenler arasında en kolaylıkla ayırt edilebilenler körler ve sa ırlar gibi duyularında bozukluk olanlardır. itmekteki eksikli in ileti me olan etkisi öteden beri bilinen bir e ydir. E itim bakımından önemli olan, bu eksikli in çocu un ö renmesini ne derece engelledi idir. Bunu anlamak için çocu un kulaklarını muayene etmek ve i itme gücünü ölçmek gerekir. Çocu un ö renebilmesi yani i itme eksikli inin ö renmede etkisini göstermemesi için kaybın a a ı yukarı 30 - 35 decibel'i geçmemesi gerekir. itme kaybı bu sınırı a an çocuklar ba ka kategoride yer alıp ö renme zorlu u çeken çocukların grubuna girmezler. Ba ka bir deyi le ö renme zorlu u olan bir çocu un i itmesi normal sınırlar içindedir.

Uzmanlar görmedeki noksanlık 20/40 oranını a madıkça bunun ö renme üzerinde önemli bir olumsuz etkisi olmadığı kanısındadırlar. Bununla beraber, herhangi bir çocuğu ö renme zorluğunu çekenler grubuna katmadan önce göz ve kulak muayenesinden geçirip görme ve işitmesinde bozukluk olup olmadığını kesinlikle saptamak gerekir. Böylece psiko-nörolojik nedenler yüzünden öğrenemeyenleri, duyularındaki kusurlardan ötürü öğrenemeyenlerden ayırt edebilmek olanak elde edilmiş olur (Bender, 1998;s.40).

2.4.1. Sınırlandırmada Zihinsel Ölçütler

Geri zekalıları psiko-nörolojik öğrenme zorluğu olanlardan ayırt etmek eğitim bakımından çok önemlidir. Çok kez bu ayrılık gözletilmeyerek, öğrenme zorluğu olanlar geri zekalılarla karıştırılır ve zorluğun zihni yeteneksizlikten olduğu sanılır.

Oysa bunların zekalarında bir eksiklik yoktur. Kimi çocukları öğrenmemeleri zeka kıtlığından değildir. En üstün zekalarda dahi öğrenme zorluğuna rastlanabilir. Onun için çocukları gruplara ayırmadan önce zekalarını da ölçmek gerekir. Öğrenmemelerinin zeka kıtlığından mı yoksa nörolojik nedenlerden mi olduğunu anlamak için buna ihtiyaç vardır. Çünkü çok kez nörolojik nedenlerle öğrenme zorluğu çeken çocuklar geri zekalı diye adlandırılmış ve bu gruba sokulmuştur.

Öğrenme zorluğu olan çocuklarla geri zekalı çocuklar, eğitimleri bakımından karşılaştığımızda bir problemi çıkarır: Merkezi sinir sisteminde aksaklık görülen bütün çocukları bir grup olarak kabul edip, eğitimlerini ona göre ayarlamakla mı daha iyi sonuç alınabilir, yoksa biri geri zekalıları ötekisi de zekalarında bir eksiklik olmadığı halde öğrenme zorluğu çekenler olarak iki gruba ayırınca mı eğitimleri daha başarılı olur? Bunu kestirebilmek için iki grubun öğrenme psikolojileri ve eğitimlerinde güdülen amaçları incelemek gerekir. Eğitim amaçları ve öğrenme psikolojileri bağdaşmıyorsa bunları bir grupta toplamak yoksa ayrı gruplarda eğitmek en normal bir yol olur.

Ancak, yapılan araştırmalar bu iki grubun öğrenme psikolojilerinde büyük ayrılık olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca iki grubun eğitim amaçları da ayrıdır. Geri zekalılarda, ne kadar iyi olursa olsun hiçbir eğitim sistemi ile kapatılmayacak bir yetenek eksikliği vardır. Burada eğitimciler için en önemli bu çocukların var olan yeteneklerini son sınırına kadar geliştirebilecek yöntem ve yolları bulmaktır. Öğrenme zorluğu çeken çocuklar ise zeka bakımından bir eksiklik göstermeyip orta ve ortanın üstünde oldukları için problem zekalarını çalırtıp eğitme dönüştürecek en iyi yolu bulmaktır.

Geri zekalıların eğitiminde, yeteneklerine uygun, yetenekleri ile sınırlanmış bir başarı ortamı sağlamak ve onlardan bu sınırın üstünde başarı beklememek gerekir. Örenme zorlu u çekenlerde ise eğitimin amacı, zorlu u sağlamak ve yeteneği çalıştırma durumuna getirmektir.

Örenme zorlu u olanlarda geri zekalıları ayırabilmek için zeka sınırlarının bilinmesi gerekir. Sınırları saptamakta zeka testleri kullanılır. Zeka, zihinsel yaş ile kronolojik yaş oranı olan zeka bölümü ile belirtilir. Bugün psikolog ve eğitimciler zeka bölümü 80'nin altında olanları geri zekalı sayarlar. Bunlardan zeka bölümleri 50'nin altında olanlara giyinmek, tıra olabilmek gibi kimi alışkanlıklar öğretilir. Zeka bölümü 50 ile 80 arasında olanların eğitilebileceği kabul edilir. Zeka bölümü 80 ile 90 arası olanlar "yavaş öğrenenler" diye adlandırılır. Buna göre öğrenme zorlu u çekenler grubuna giren çocukların zeka bölümünün 90 veya 90'ın üstünde olması gerekir. Ancak unutulmaması gerekir ki, zeka bölümünün anlamı kullanılan teste ve testi alanın sosyo-ekonomik sınıfına ve kültürüne göre değişebilir (Boshes, 1998;s.5).

Testler grup ve bireysel olarak ikiye ayrılır. Birçok kişiye birden verilebilen testler grup, tek kişiye verilebilen testlere de bireysel testler denilir. Testler ayrıca sözel (verbal) ve yapay (performance) testler olarak ayrılır. Örneğin; "Wechesler testleri bireysel ve hem sözel hem de yapaydır. Yani Wechesler bir defada bir tek kişiye verilir ve biri sözel biri de yapay olan iki bölümü vardır. Bu testle çocuğun sözel, yapay ve ayrıca genel zeka bölümü saptanır. Öğrenme zorlu u çeken çocukları ayırırken kullanılan testin ne olduğunu ve ne ölçtüğünü göz önünde tutmak ve çocuğun sözel ve yapay zeka bölümleri ile genel zeka bölümünü bilmek gerekir. Örneğin sözel zeka bölümü 95, yapay zeka bölümü 80 ve genel zeka bölümü 87 olan 11 yaşındaki bir çocukla, sözel zeka bölümü 80 yapay zeka bölümü 96, genel zeka bölümü 86 olan yine 11 yaşındaki iki çocuğu ele alalım. Burada 86 ve 87 olan genel zeka bölümlerinin anlamı yapay ve sözel puanlar arası farktan ötürü her iki çocuk için bir deildir. Testlerin sözel ve yapay bölümlerinin incelenmesi, bu çocukların öğrenme zorlu u çekenlerin tipik örnekleri olduğunu gösterebilir (Boshes, 1998;s.6).

2.4.2. Sınıflandırmada Devinin Yetenekleri

insanın olgunlaşmasını belli eden bazı gelişmelerden biri de devinin yetenekleridir. Bu yeteneklerin gelişmesi önceki yeteneklerde olduğu gibi belli bir yol izler. Kimi kişilerde bu gelişmenin belli yoldan ayrıldığı normal yolu izlemediği görülür. Spastik çocuklar bunlar arasındadır. Devinin yeteneklerinin normal gelişmemesi de merkezi sinir sistemindeki bo-

zukuluktan ileri gelir. Ancak bu bozukluğun belirtileri öğrenme zorluğu çekenlerle spastikler arasında farklılık göstermektedir. Spastiklerin organlarında sakatlık vardır. Çocuk elini, kolunu yahut bacağını, v.s. kullanamaz veya kullanmakta zorluk çeker. Oysa öğrenme zorluğu çekenlerin organlarında sakatlık yoktur. Bunlar, organları normal bir şekilde kullanabilir durumdadır, zorlukları başadama (egüdüm) yapamamaktadır. Hoplamak, atlamak, bisiklet kullanmak, yazmak, düme iliklemek, başabalamak gibi eylemler onlara zor gelir ve beceriksizlik gösterirler. Bunların oturma emekleme, yürüme, öğrenmeleri de gecikebilir. Bundan başaka Orton gibi kimi uzmanlar sağ ve sol elin veya gözün egemen olmasını da devinim sistemine etkisi olabileceğinden ötürü, öğrenme zorluklarını meydana getiren nedenler arasında sayarlar.

2.4.3. Sınıflandırmada Duygusal Etmenler

Duygu ve heyecanlarla ilgilenme, zihinsel ve fiziksel gelişmeye olan ilgiden çok sonra başadama için, onların üstüne bilgimiz daha az ve ölçü tekniklerimiz son yıllardaki ilerlemelere rağmen daha geridir. Hatta projektif kişilik testlerinin yorumlanması bile deşlendirmeyi yapan klinik psikoloğun bireysel görüşü ve duyusunun etkisinden henüz kurtulamamıştır. Bu testlerin, iyi kullanılıncaya bir kimsenin kişiliği, heyecan ve duygusal uyumu hakkında bilgi vermelerine rağmen salt test sonuçlarıyla yetinilemez. Test sonuçlarını çocuğun ana kamından başalayılarak geçirdiği bütün devreler üzerine edinilen bilginin ışığında deşlendirilmelidir. Amaç çocuğun probleminin gerçek bir öğrenme yeteneksizliği mi, yoksa bir duygusal-heyecan bozukluğu mu olduğunu saptamaktır. Öğrenme zorluğu olan çocuklar aile içinde düzensizlik yaratmazlar ve bu açıdan duygusal sorunları olan çocuklara benzemezler. Bu çocukların başalıca derdleri kimi eylemleri öğrenmekte sıkıntı çekmeleri, okulda başarı gösterememeleridir.

Öğrenme zorluklarının bilinmemesinden ötürü okuma öğrenmemek gibi başarısızlıklar kimi eğitim sistemlerinde, çocuğun zekasının düğüküne, inadına, herhangi bir heyecan bozukluğuna veya hevessizliğine verilir. Başarısızlığın merkezi sinir sistemine dayanan bir aksaklıktan doğabileceği yeni yeni anlaşılmasına başalamıştır.

Öğrenme zorluğu olan çocuk zamanında saptanır. Kendisine anlayış gösterilir, öğretiminde doğru yol tutulur ve öğrenme istek ve zevkleri öldürülmezse olumlu sonuçlar elde edilebilir. Buna karşın, tanıda gecikme ve çocuğun gereksinimlerine göre yöneltmemesi çocukta heyecan problemleri yaratabilir. Kimi kez bu heyecan bozukluğu ruh hastalığına kadar ilerleyebilir. Bu durum doğru tanıyı güçlendirebilir. Çocuğun öğrenme güçlüklerinden mi yoksa ruh hastalığından mı öğrenemediğini saptamak zordur.

2.4.4. Sınıflandırmada Ö renme Yetersizli inin Boyutları

Ö renme zorlu u beynin görevini yapmadaki bozukluktan meydana geldi i sonucuna varılınca, incelenmesi gereken iki ey daha kalır. Bunlardan biri ö renme zorlu unun niteli i, yani neyi (okuma, yazma, aritmetik, v.b.) ö renmekte zorluk çekti i, ikincisi de ne ölçüde zorluk çekti idir.

Önce ö renme zorlu unun niteli ini ele alalım: Konu amayan, okuma, yazma, aritmetik, v.s. gibi eyleri ö renemeyen, akademik ba arı gösteremeyen çocuklar öteden beri anne-baba, ö retmen, psikolog ve pedagogların dikkatini çekmi ve çok kez bu ba arısızlıklar yeteneksizlikle karı tırlıdır. Oysaki, kökü sinir sisteminin görevini iyi yapmamasına dayanan, kimi eyleri ö renmekte çekilen zorluk veya ba arısızlık yeteneksizlikten do maz. Bu bakımdan yetenek ile ba arı arasındaki ayırım önemlidir.

Her gün ya antımıza, çocu un her gün yaptı ı veya yapması istenen eylemlere bakılacak olursa, sinir sisteminin görevindeki aksaklı ın hem sözel hem de yapay davranı ları etkiledi i görülecektir.

Sözel ö renme zorlukları deyinceakla, aritmetik, konu ma, okuma ö renmede çekilen zorluklar gelir. Yapay ö renme zorlu u deyince de saati ö renememek, do uyu batıyı, sa ı solu ayırt edememek, yüz ifadesini anlayamamak (örne in öfkeyi sevinçten ayıramamak), ba kalarının davranı larını anlayamamak (örne in hırsız-polis, saklambaç oynamayı ö renmekte güçlük çekmek) müzik ve ritme ayak uyduramamak, güzel sanatlardan bir anlam çıkaramamak gibi bir zorluk anla ılır. Bunlardan da anla ılaca ı gibi yapay eyleri ö renmekteki zorluk kimi kez çocu u sosyal anlayı sızlı a götürebilir. Bu gibi çocuklar kendilerinde heyecan bozuklu u olmadı ı, sözel yeteneklerinde aksaklık görülmedi i halde çevrelerini ve çevrelerinde olup biteni kavramakta güçlük çekerler, ba kaları ile pek anla amaz. Bu gibi zorluklarla kar ıla an bir çocu a, örne in, bir çocu un okuldan eve döndü ünü iyice açıklayan bir resim gösterilip çocuktan ne gördü ünü anlatması istense, beceremez. Çünkü resimde gördü ü çe itli davranı lar arasında bir köprü kuramaz, onları birbirine ba layamaz. Bunun gibi çevrelerinde her gün olup bitenlerden de habersizdirler. Görme, i itme algıları yerinde oldu u ve üstün zekalı oldukları halde çevrelerindeki olaylar arasında ili ki kuramaları yapay zihin yeteneklerindeki aksaklı a dayanır. Genellikle bu aksaklı ın beynin sa yarı küresinin görevini tam yapmamasından ileri geldi i kabul edilir. Zihinsel ö renme yetersizli i olan çocuklar problemlerinin a ırlı na göre hafif, orta ve a ır düzeyde zihinsel ö renme yetersizli i olmak üzere gruplanabilir. Gruplama çocu un gereksinimlerinin belirlenmesi, bu gereksinimleri en iyi ve uygun ekilde kar ılayacak e itim programlarının

hazırlanması ve çocuk için en uygun eğitim ortamının bulunması amaçlarıyla yapılmaktadır(Akkök, 1994;s.32) ..

A) Hafif Düzeyde Öğrenme Yetersizliği:

Bireyin, temel okuma-yazma ve sayma becerilerini kazanmasında ortaya çıkan gecikme durumudur.

B) Orta Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği:

Bireyin, gecikmeli bir konuşma ve dil gelişimi, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel okuma-yazma ve sayma becerilerini kazanmasında ortaya çıkan gecikme durumudur.

C) Aşırı Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği:

Bireyin, ciddi biçimde konuşma ve dil gelişimi güçlü, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel öz bakım becerilerini öğrenmesinde ortaya çıkan gecikme durumunu ifade eder.

Hafif ve orta düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların birçoğu zihinsel ve fiziksel gelişimleri açısından yaşıtlarından önemli bir farklılık göstermediği için genellikle okula başlayana kadar bu çocuklardaki gelişim geriliklerinin pek farkına varılmaz. Okula başladıklarında, özellikle akademik çalışmalarda karışıklıkları güçlükler sonucunda gerilikleri ortaya çıkar.

Aşırı düzeyde öğrenme yetersizliği olan çocuklar ise daha önce fark edilebilirler. Erken tanı ve erken eğitim ile bu çocukların buldukları noktadan çok daha ileri bir yere gelebildikleri, başarılı olabildikleri görülebilmektedir

2.4.5. Zihinsel Öğrenme Yetersizliğinin Nedenleri Nelerdir?

Zihinsel öğrenme yetersizliğinin nedenlerini bulmak ve belirlemek son derece güçtür. Pek çok nedenden kaynaklanıyor olabilir. Bir gruplama yapacak olursak, zihinsel öğrenme yetersizliğinin nedenlerini Kalıtsal, Organik ve Çevresel nedenler olarak üç grupta toplayabiliriz.

Kalıtımsal Nedenler: E er ailede kalıtsal bir rahatsızlık veya hastalık var ise bunlar hastalıklı genler yolu ile çocuklara geçmektedir. Özellikle akraba evliliklerinde bu risk daha yüksek olmaktadır.

Mongolizm (downsendromu), Fenilketanuri, Hidrosefallik ve Mikrosefallik örnek olarak verilebilir.

Organik Faktörler: Kalıtsal olmayan ancak do um öncesi, do um sırasında ve do um sonrasında meydana gelebilecek faktörlerdir. Bu faktörler öyle sıralanabilir:

1) Vücut biyokimyasındaki ve metabolizmasındaki bozukluklar (annenin herhangi bir rahatsızlığının olup olmadığı, mesela annenin eker hastalığı olabilir)

2) Annenin gebeliği sırasında ortaya çıkan sorunlar: örneğin; alınan çeşitli ilaçlar, zararlı maddeler alkol, sigara, uyu turucu gibi. Ayrıca hamilelik döneminde; annenin geçirdiği bulaıcı hastalıklar, kazalar ve zehirlenmeler, röntgen çekirme, kromozom bozuklukları, beslenme yetersizlikleri, kan uyu mazlığı zihinsel gelişme geriliğine yol açabilen en önemli nedenlerdir.

3) Do um sırasında bebeğin oksijensiz kalması, zor do um nedeniyle kullanılan bazı araçların (forseps, vakum vb.) bebeğe zarar vermesi, erken veya geç do um gibi nedenlerde zihinsel öğrenme yetersizliğine yol açabilmektedir. Bu yüzden do umun ehliyetli kişiler tarafından yaptırılması önemlidir.

4) Do um sonrasında ise çocuğun geçirdiği bulaıcı ve ateşli hastalıklar (rubella, kızamık, menenjit, suçiçeği, çocuk felci, frengi vb.), kazalar (düme, çarpma vb.), travmalar (kafaya alınan darbeler), zehirlenmeler, çocuğun beyin gelişimini etkileyecek yapısal bozukluklar ve hormonal düzensizlikler zihinsel gelişme geriliğine yol açabilen en önemli nedenler arasındadır.

Ayrıca modern tıp sayesinde gebelikte anne karnındaki bebek ultrason yöntemiyle yakından takip edilebiliyor, normal olmayan gelişim bozukluğu tespit edilebiliyor. Ayrıca gebelikte üçlü tarama testleri ve 11-14 testleriyle çocukta zihinsel bir gelişme geriliği olup olmadığı tespit edilebiliyor. Gerektiğinde amniosentez yöntemi ileri bir test olarak

kullanılabilir. Tüm bu yöntemler sonucunda normal dışı gelişim gösteren bebekler tespit edilebilir ve gerektiğinde gebelik sonlandırılabilir.

2.4.6. Sosyo Ekonomik, Kültürel ve Çevresel Nedenler

Yetersiz beslenme, çevresel uyarıcıların yokluğu, sosyal ve ekonomik şartların uygun olmaması çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve zeka geriliklerine neden olabilmektedir. Çocuğun zihinsel becerileri yeterli ve yaşlarına uygun olsa bile yetersiz beslenme, ev ortamının uygun olmaması, uyarıcı eksikliği, oynaması ve çevreyi keşfetmesi için çocuğa gerekli fırsatların sağlanmaması gibi durumlar çocuğun hafif derecede zihinsel özürle olmasına yol açabilir. Bunların önüne geçmek için yapılması gerekenler ise; yeterli olgunluğa erişmeden evlenmemek, akraba evliliklerinin önüne geçmek, doğru zamanda çocuk sahibi olmak, hazır olmadan çocuk sahibi olmamak ve hamilelik sırasında mutlaka doktor kontrolünde olmak, bebeğinin ağızları düzenli yaptırmak diye sıralayabiliriz.

2.5. Zihinsel Ö renme Yetersizliği Olan Çocukların Özellikleri Nelerdir?

Zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocuklar da normal yaşları gibi temelde aynı psikolojik, fizyolojik, sosyal, duygusal gereksinimlere sahiptirler. Kendi aralarında da bireysel farklılıklar gösterirler.

Zihinsel engelli çocukların en temel ve belirgin özelliği olarak gelişim hızlarının yaşlarından yavaş olmasını söyleyebiliriz. Bu gecikme gelişimin tüm alanları için geçerlidir.

Bir bebeğin zihinsel engelli olduğunu söylüyorsak, bu bebeğin yuvarlanma, emekleme, yürüme ve konuşmaya başlaması gibi gelişim alanlarında yaşlarını geriden takip ettiğini ifade ediyoruz demektir.

Genel olarak bu çocukların özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- * Öğrenmede yavaşlık
- * Dikkat dağınıklık
- * Konuşma bozukluğu ve gecikmiş konuşma
- * Duyu-motor problemleri
- * Günlük yaşam ile ilgili becerilerde yetersizlik (hafif derecede zihinsel özürlelerde bu yetersizlik daha az düzeydedir)

* Sosyal becerilerde yetersizlik (hafif derecede zihinsel engellilerde bu yetersizlik daha az düzeydedir).

Bu özellikler genel olarak tüm zihinsel engelli çocuklarda görülmekte ancak bu becerilerdeki başarıları, yeterliliği zihinsel engelin derecesine göre değişmektedir. Örneğin hafif derecede zihinsel engelli bir çocuk sosyal gelişimi ve günlük yaşam becerilerinde yeterli bir çocuktur. Temel probleminin öğrenme ve dikkat dağınıklığı ile ilgili olduğu kabul edilmektedir. Orta-ağır derecede zihinsel engelli çocuk ise bu alanların tümünde birden yetersizlik gösteren, destek gereksinimi olan çocuktur.

2.5.1.Öğrenme Özellikleri

Bu çocuklar da pek çok beceriyi normal yaşlıları gibi öğrenirler. Ancak öğrenmeleri daha yavaş ve güç olur. Zihinsel yetersizlikleri arttıkça öğrenme yavaşlar ve zorlanır. Bu çocukların dikkatlerini bir konu üzerinde toplamada ve bir işi sonuna kadar sürdürmede güçlükleri vardır.

Hafif derecede zihinsel yetersizliği olan çocuklar öz-bakım becerilerini (yeme-içme, giyinip-soyunma, tuvalet, vb.) okuma-yazma, matematik gibi okul ile ilgili temel becerileri kazanabilirler. Uygun eğitim aldıklarında yetkinlik döneminde uzmanlık gerektirmeyen, basit işlerde çalışabilir. En az destekle ya da desteğe gereksinim duymadan yaşamlarını sürdürebilirler.

Orta-ağır derecede zihinsel yetersizliği olan çocuklar öz-bakım becerilerini kazanabilirler. Çoğunlukla okuma-yazma ve aritmetik becerileri ancak, sık karıştırmaları bazı sözcükleri, işaretleri ve sayıları tanıyabilirler. Bu çocuklar çok basit bazı iş becerilerini öğrenebilir, örneğin paketleme, etiket yapıştırma gibi mekanik işleri yapabilirler. Yaamlarını sürdürmede daha çok yetkin desteğe ihtiyaç duyarlar. Zihinsel yetersizliğin derecesinin artmasıyla çocukların yeme-içme, giyinip, soyunma tuvalet gereksinimini giderme gibi temel becerileri kazanmada zorlandıkları gözlenir. Buna paralel olarak diğer beceri alanları da artar.

Konuşma Özellikleri:

Bu çocukların dil ve konuşma gelişimleri normal yaşlılarınınkine benzer amaçları izler. Konuşmayı normal çocuklar gibi öğrenirler, ancak zihinsel yetersizliğe bağlı olarak

konu maları daha geç geli mekte ve daha fazla konu ma bozuklu u göstermektedirler. Zihinsel yetersizlik arttıkça dil ve konu ma problemleride artmaktadır.

Hafif derecede zihinsel yetersizli i olan çocuklar normal ya ıtlarına göre daha geç konu maya ba larlar. Sözcüklerde bazı sesleri atlama, bazı sesleri ekleme veya sesleri yanlış söyleme gibi konu ma bozuklukları görülür. Sınırlı sözcük ve cümlelerle de olsa çevresindekilerle konu arak ileti im kurabilirler.

Orta-a ır derecede zihinsel yetersizli i olan çocuklar konu ma problemlerine ek olarak çok daha sınırlı sözcük ve cümlelerle duygu, dü ünçe ve isteklerini ifade edebilirler. Konu manın çok sınırlı ya da hiç olmadığı durumlarda isteklerini ifade etmek için sesler ya da i aretler kullanabilirler.

Sosyal Duygusal Özellikleri:

Zihinsel yetersizli i olan çocuklar normal ya ıtlarına göre daha fazla sosyal ve duygusal problemler göstermektedirler. Bu çocukların zihinsel geli imlerinin geri olması nedeniyle sosyal becerilerindeki yetersizlikleri ve di er insanların onlara yönelik olumsuz tavırları, bu duruma neden olan temel etkenlerdir. Ya ıtlarından kabul gördüklerinde hafif derecede zihinsel yetersizli e sahip çocuklar onlarla bir arada olup, kolayca anla abilirler. Yapabileceklerinden daha zor görevler vermek, onların gereksiz yere ba arısızlık duyguları ya amalarına neden olur. Di er taraftan yapabileceklerinden daha basit görevler vermek ise onların kolayca sıkılmalarına yol açabilir. Bu çocukların ba arılı oldukları konularda, çe itli oyunlarda normal arkadaş larıyla bir araya gelmeleri, yapamadıklarından çok, yapabildiklerinin vurgulanması, ba arabilecekleri i lerde onlara fırsat verilmesi duygusal açıdan kendilerine daha çok güvenmeleri yönünden önemlidir. Orta-a ır derecede zihinsel yetersizli i olanlar ise normal ya ıtlarından gerek zihinsel, gerek fiziksel ve gerekse sosyal yönden epeyce farklı olduklarından, ya ıtlarıyla kaynak maları daha güç olmaktadır. Di er geli im özelliklerinde oldu u gibi sosyal beceriler de zihinsel yetersizli in derecesine ba lı olarak de i ecek, en alt grupta olan çocukların bu becerileri de çok sınırlı olacaktır.

Fiziksel Özellikleri

Zihinsel yetersizli i olan çocukların fiziksel görünüşleri ve sa lık durumları, engelin derecesine göre de i mektedir. Hafif derecede zihinsel yetersizli i olan çocukların görünüş ve motor becerileri genelde normal ya ıtlarından farklı de ildir. Orta/a ır derecede zihinsel yetersizli i olan çocuklarda ise durum biraz farklı olabilir. Down-

Sendromlu çocuklarda ortak fiziksel özellikler mevcuttur. Kulak, ba , göz, parmak yapısı ve kasların zayıflığı gibi ayırıcı özellikler bulunur. Bu gruptaki çocukların çoğunda koordinasyon, denge problemleri ve ince el becerilerini gerektiren işleri yapmada güçlükleri vardır. Yarısına yakınında ise beyin hasarı olmasından ötürü işitme, görme ve fiziksel durumlarında bozukluk gözlenebilir. Bu özürlerin ağırlık derecesine göre fiziksel işlevlerini yerine getirmelerinde yapılacak yardım farklılık gösterir (www.MEBK, 2013).

2.5.2. Zihinsel Ö renme Yetersizliği Olan Çocuklar için Neler Yapılabilir?

Aile bireyleri açısından:

Her şeyden önce çocuğunuzu kabul edin.

Anne baba olarak birbirinizi suçlamayın, suçlu da aramayın.

Çocuğunuzun gelişimi için gerekli olan ilgi ve şefkati ona sürekli gösterin.

Çocuğunuzun aileye verilmiş bir ceza olarak görmeyin, çocuğunuzun suçlamayın.

Çocuğunuzdan utanç duymayın.

Çocuğunuzun kişisel temizliğine önem verin.

Çocuğunuzun ağırlık derecesinde korumayın.

Unutmayın ki siz her zaman çocuğunuzun yanında olamayabilirsiniz.

Çocuğunuza acıyarak yaklaşmayın.

Çocuğunuzun kendine güvenmesini sağlayın.

Çocuğunuzun sosyal, duygusal, kültürel gereksinimlerini karşılamasını sağlayın.

Çocuğunuzdan onun kapasitesinin üstündeki becerileri gerçekleştirmesini beklemeyin.

Çocuğunuzun başarılarıyla kıyaslamayın.

Sabırlı olmaya çalışın.

Başarıları oldu ğu her konuda onu ödüllendirin.(Çocuğunuzun her zaman maddi ödüllerle değil, sözel ödüllerde çocuklar için çok değerlidir.)

Çocuğunuza öğrettiğiniz her şeyi tekrarlarla dayandırarak alışkanlık haline getirmeye çalışın.

Öğrettiğiniz işi ya da konuyu parça parça tekrarlar ile öğretmeye çalışın.

Öğrettiklerinizi sık sık tekrarlayın.

2.6. Sosyalleşme

Sosyalle me; sosyal, kültürel, politik, ekonomik, antropolojik,psikolojik, yönetsel ve felsefi yönleri bulunan dolayısıyla birçok bilim dalını ilgilendiren karma ık bir kavramdır (Balcı, 2003;s. 3).

E itim sosyologları sosyalle meyi, bireyin yapıdaki rolüne ve pozisyonuna olan uyumu ekinde tarif etmiştir. Sosyalle me, bir grup ya da topluma ait olmayı, bireyin içindebulundu u toplumun kültürel de erlerini benimseyerek bir üyesi olarakkendini bir de er olarak kabul ettirmesi süreci olarak tanımlanabilir.

Sosyalle me süreci, do u tan ba layarak tüm ya am boyunca süren uzun birdönemi kapsar. Bu süreç aracılı ıyla birey, bir ki ilik kazanmaktadır. Ba ka bir deyi le sosyalle me, belirli bir toplumun davranı kalıplarını ki ili ine mal ederek o topluma ait bir birey durumuna gelme olayıdır

Bireyin geli iminde en önemli süreçlerden biri sosyalle medir.Sosyalle me bireylerin belirli bir grubun i levsel üyeleri haline geldikleri ve grubun di er üyelerinin de erlerini, davranı larını ve inançlarını kazandıkları bir süreçtir.Sosyalle me birey ve toplum bakımından ele alındı nda iki açıdan de erlendirilebilir (Balcı, 2003;s.3):

- Nesnel bakımdan; burada toplumun birey üzerindeki etkisi sözkonusudur. Böylece toplum kendi kültürünü bir ku aktan di erine aktarır.
- Öznel bakımdan; bu anlamdaki sosyalle me, bireyin içinde bulundu u çevreye uyarlanması olayıdır. Böylece birey, örgütlenmi sosyal ya amın herkes tarafından kabul edilmi ve onaylanmı hareket biçimlerine uyarlanır.

Sosyalle me, grupça paylaşılan de er, inanç ve dünyayı algılamabiçimlerinin birey tarafından içselle tirilmesi olayıdır.

Yine sosyalle me; bireyler ve toplum arasındaki de i toku halindeki ili kiler sürecidir.

Sosyalle me; açık olan i için seçilmi yem i görenin görevlerine,amirlerine, i gruplarına, örgütün de er sistemine alı tırılmasıdır. Böylece i gören kendisinden beklenenler hakkında bilgi sahibi olur ve örgütte kar ıla ca ı rol belirsizli inden olumsuz ekinde etkilenmez.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşı laca ı gibi sosyalle me bir ö renmeolayıdır. Bu açıdan sosyalle me bireyin yeni rolünü edinmesinde ve kültürel faktörleri analiz etmesinde önemli bir kavram olmu tur (Balcı, 2003;s. 4)

2.6.1. Sosyalle me Kavramı

nsan bir toplum içinde dünyaya gelir, ya amını sürdürür ve nihayetinde ya ama veda eder. Biyolojik mirasını do u tan getiren insan, sosyal mirasını ise sosyalle me sürecinde e itim yoluyla toplumdaki alır. Sosyalle me, insanın topluma uyum sürecidir. Toplumun de erleri, normları, örf ve adetleri, davranı modelleri, kısaca kültürel kodları sosyalle me süreci ile bireylere aktarılmaktadır (Fidan, 1986;s.87).

Fidan ve Erden'e göre sosyalle me, hem birey, hem de toplum açısındanönemli bir süreçtir ve bu süreçte birey, ihtiyaçlarını toplumun beklentilerine uygun bir biçimde kar ılamayı, toplumsal roller ile onları destekleyen tutumları, ya amını sürdürmek için gerekli bilgi ve becerileri ö renmektedir(Fidan, 1986;s.87).

Sayın; sosyalle meyi, insanlı ın tarihsel ve toplumsal birikimi olan kültürünçocu a aktarılmasıyla, çocu un toplumun arzuladı ı ekilde toplumun bir üyesi haline gelmesi süreci olarak açıklamaktadır (Sayın, 1999;s. 167).

Bozkurt ise sosyalle meyi, bireyin toplumun kültürünü ö renme ve içselle tirme süreci olarak tanımlamaktadır (Bozkurt, 2006;s.24).

Gander ve Gardiner' e göre sosyalle me, bireylerin, özellikle de çocukların,belirli bir grubun i levsel üyeleri haline geldi i ve grubun öteki üyelerinin de erlerini, davranı larını ve inançlarını kazandı ı süreçtir (Ekin, 1995;s.10).

Elkin' e göre sosyalle me, bireyin içinde yer aldı ı grup veya toplumunkurallarını ö renme sürecidir ve bu süreç toplumdaki de erlerin, normların ve davranı kalıplarının ö renilmesini ve içselle tirilmesini de içermektedir (Ekin, 1995;s.10).

Corsaro'ya göre sosyalle me, çocu un toplumu benimsemesi ve ona uyumsa laması sürecidir (Corsaro, 1997;s.25).

Genel anlamda sosyalle me, bireyin içinde do du u toplumun kültürünü, özelanlamda ise o kültür içinde geçerli olan becerileri, de erleri, inançları, normları ve davranı örüntülerini ö renmesi ve bunları benimseyip içselle tirmesidir.

Sosyalle me sürecinin bireyin ya antısı boyunca sürmesi, sosyalle menin bireyin ya dönemlerine göre incelenmesini gerektirmi tir. Bu anlamda sosyalle me, çocukların

sosyalle mesi, gençlerin sosyalle mesi ve yeti kinlerin sosyalle mesi ekinde bölümlere ayrılarak incelenmektedir.

2.6.2. Çocu un Sosyalle mesi

Sosyalle me açısından bakıldı nda çocuk, yalnızca fiziki ihtiyaçlarınkar ılanması gereken bir varlık olarak görülemez; daha çok de erleri, normları ve davranı biçimlerini öğrenme becerisine, dolayısıyla da kendisini saran dünyayıkavrama yetisine sahip bir birey olarak de erlendirilebilir.

Çocuk, toplumdaki kuralları di er bireylerin bilinçli ya da bilinçsiz rehberli isayesinde öğrenir. Toplumdaki di er bireyler, çocu a sorumluluklarını, toplumun gelenek ve göreneklerini, de erlerini ve normlarını farkında olarak ya da olmayarak sergiledikleri davranı larla öğrenir; bu durumda, sosyalle me sürecinin toplumsal etkile imin bir i levi oldu u söylenebilir.

Elkin, bir çocu un sosyalle ebilmesi için üç ön ko ula gereksinim oldu unusöylemektedir. Bunlardan ilki, bir toplumun varlı ıdır ki, çocuk o toplumunkültürünü içselle tirebilsin. kincisi, çocu un zihinsel olarak sa lıklı olmasıdır.

Çünkü zihinsel bozuklu u olan bir çocu un, sosyalle mesi güçtür. Üçüncü olarak iseçocu un, çevresindeki insanlarla ili ki ve etkile im içinde olup, duygusal deneyimler kazanması gerekmektedir. Bunların her biri toplumsal bilincin kazanılmasının temelini olu turan unsurlardır.

Bozkurt'a göre bazı yazarlar, sosyalle me sürecinde kalıtım faktörüne a ırlık veririrken, bazıları da çevrenin önemine vurgu yapmaktadır. Özellikle 20. yüzyılın ba nda bazı bilim adamları insan davranı ının öğrenme sürecine dayanmadı nı belirtmi ve davranı ı kalıtım faktörüyle açıklamı tır. Buna kar ın, insan davranı nda çevresel etmenlerin önemini vurgulayanlar ise bireyin anne-babası, akrabaları, arkada ları ve toplumdaki di er bireylerle ili kileriyle, ya am boyu deneyimlerine öncelik vermi tir. Ancak günümüzde insan davranı ları üzerinde kalıtıma dayalı faktörler ile çevresel faktörlerin ikisinin de belirgin bir etkiye sahip oldu u dü üncesi kabul görmektedir.

Çevresel faktörlerin önemi, toplumdan soyutlanmı çocuklar öme indekendini daha belirgin olarak göstermektedir. Bu durumu inceleyen Aveyron, Anna, Isabelle ve Genie vakalarında, toplumla ileti im kurmadan büyüyen çocukların, daha sonraları toplumsal

ya ama uyum göstermede zorlandı ı ortaya konmu tur. Anılan vakalara ilkin hikayeler öyledir: Aveyron, 1800'de Fransa'da bir ormanda bulunanon-on iki ya larında bir çocuktur. Bulundu u zaman davranı ları insandan çok hayvana benzemektedir. Görünürde bir zeka gerili i tespit edilmemesine ra men, e itiminde çok fazla ba arılı olunamamı tır. Anna, Isabelle ve Genie'nin ya ları, bulduklarında be (Anna), altı (Isabelle) ve on üçtür (Genie). Üçü de bir veya iki ya ndan sonra, toplumdaki soyutlanmı lardır. Anna ve Genie, di er insanlarla hiçbir etkile imleri olmadan büyümü lerdir. Isabelle ise di er insanlardan uzakta olmakla birlikte, sa ır ve dilsiz annesinin yanında büyümü tür. Bulduklarında hiçbiri konu amaz, beslenemez ve kendi öz bakım becerilerini yerine getiremez haldedir.

Anna, Genie ve Isabelle, uzmanlar tarafından bir e itime tabi tutulmu ; uzunzaman insanlardan ayrı ya amı olan Anna ve Genie'ye göre Isabelle, annesi ile birlikte ya adı ı ve bir insanla ileti im kurma konusunda deneyimli oldu u için, e itim döneminde ba arılı olmu ; oldukça önemli toplumsal ve zihinsel ilerleme kaydetmi tir. Anna ve Gennie, uzun süre toplumdaki soyutlanarak ya adı ı için, e itim süresinde ilerleme kaydedememi ; zihinsel ve toplumsal açıdan ya ıtlarından çok geride olmaya devam etmi tir.

Buradan hareketle, ya amının ilk yıllarından itibaren ba kalılarıyla etkile iminde olamayan çocuklarda, ba arılı bir sosyallemenin gerçekleşmeyece i ve çocuğun sosyalle mesinde kalıtım ve çevre faktörlerinin kar ılıklı olarak etkili oldu u ifade edilebilir.

Sosyalle me sürecinde, çocuğun do umundan itibaren etkile imde bulundu uki iler, gruplar, dahil oldu u kurumlar ve çevresindeki kitle ileti im araçları önemli rol oynamaktadır. Çocuk, hayatının ilk yıllarında aile üyeleri, kom uları, arkadaş ları gibi yakın çevresi ile etkile imde bulunurken, büyüdükçe sosyal çevresi genişlemeye başlamaktadır. Çocuğun sosyal çevresinin genişlemesiyle etkile im kurdu u ki i, üyesi oldu u grup, dahil oldu u kurum ve katıldı ı sosyal faaliyetlerin sayısı artmaktadır. Bütün bunların sonucu olarak çocuk, sosyalle me sürecinde, aileden ba layan ve toplumun ku atıcılı ında di er tüm grup ve kurumlarla kar ılıklı ileti im ve etkile im süreci ya amaktadır (Giddens, 2000;s.26).

2.6.3. Sosyalle tirme Araçları

Aziz'e göre sosyologlar, bireyin sosyalleşmesini sağlayan etmenleri ya birincil ve ikincil gruplar ayrımı ile ya da aile, arkadaş grubu, okul, kitle iletişim araçları gibi tek tek birimler olarak gruplandırır. Ancak çoğu kez, bu farklı gruplandırmalar iç içe geçmiştir.

Birincil ve ikincil grup kavramı, Cooley tarafından ortaya atılmıştır. Bireyinve toplumun biçimlenmesinde önemli bir faktör olan birincil gruplar, yüz yüze ve yakınılıkların yanı sıra üyelerinin bir duygusuna sahip olduğu aile ve arkadaşlar gibi gruplardır. İkincil gruplar ise yüz yüze ilişkilerin çoklukla gözlenmediği, kuralların önemli olduğu ve insan ilişkilerinin belirli rollere göre biçimlendiği mesleki kuruluşlar ve ekonomik kurumlar gibi gruplardır (Aziz, 1982;s. 16).

Sosyalleşme, sürdürülen grup ve kurumlara göre birincil ve ikincil olmak üzere iki aşamadan oluşur. Bu anlamda birincil sosyalleşmeyi aile, arkadaş grubu, okul, okul öncesi eğitim kurumları (kreş, çocuk yuvası, anaokulu), gençlik kuruluşları; ikincil sosyalleşmeyi ise dini kurumlar, siyasal ve ekonomik kurumlar, kitle iletişim araçları ve mesleki kuruluşlar gerçekleştirir.

Aziz'e göre, birincil grupların sosyalleşme süreci içerisinde etkisinin en yoğun görüldüğü dönem, çocukluk dönemidir. Yetkin sosyalleşmesinde ise birincil grupların etkisi zayıflamış, bunun yerini ikincil gruplar almaya başlamıştır (Aziz, 1982;s. 16).

2.6.3.1 Aile

Çocuğun sosyalleşmesine katkıda bulunan en önemli oluşum ailedir. Günümüzde, geniş ailenin yerini çekirdek aileye bırakmasına ve ailenin birtakım seviyelerini farklı kurumlara devretmesine rağmen aile, sosyalleşmenin birincil derecede önemli bir kurumu olma özelliğini sürdürmektedir.

Sosyalleşmenin en önemli öğelerinden biri olan insanlarla etkileşim kurmak, öncelikle bir arada olma ve karşılıklı konuşma ile başlar. Aile içinde doğup büyüyen çocuk, dili ailede öğrenir, böylece ilk sosyal donanımı kazanmış olur. Dil vasıtasıyla da çevresi ile iletişime geçmeye başlar.

Aile, toplumun sosyal ve kültürel mirasını çocuğa aktarır. Çocuk, duygusal paylaşımı ve toplumsal yaşamı ilk defa aile içinde öğrenmeye başlar. Aynı zamanda çocuk, toplumsal rolleri öğrenirken anne ve babasını model alır, yani sosyalleşmenin temelleri aile içinde atılır.

Bu do rultuda, çocuk yeti tirmede anne babaya önemli sorumluluklardü mektedir. Anne baba bir yandan çocu una ba arılı ekilde sosyalle mesi için rehberlik etmeli, di er yandan çocu unu mümkün oldu unca dinlemeli; onun ihtiyaçlarını, sevinçlerini, mutluluklarını, kızgınlıklarını, üzüntülerini ve kaygılarını anlamaya çalı malı; çocu una kar ı dürüst davranmalıdır (Celkan, 1989;s.65).

2.6.3.2. Okul

Sanayi toplumuna geçilmesinden bu yana giderek önem kazanan ve bireylerin ya amında oldukça uzun bir dönem etkili olan örgün e itim kurumları, toplumda egemen bilgilerin, de erlerin, tutumların kazandırılması yönünde ailede ba layan sosyalle me sürecini devam ettirmektedir.

Okul, tıpkı aile gibi yeti kinler tarafından yönetilen bir kurumdur. Ancak aileden farklı olarak okulda roller belirli kurallara dayandırılmakta; anne babadan ayrı olarak otorite ve denetim mekanizmaları, çocu un toplumsal uyumunu sa lamada önemli rol oynamaktadır.

Çocuk, okulda bir yandan ya amını sürdürmek için gerekli bilgi ve becerilerikazanırken; di er yandan gelecek ya amında üstlenece i rollere (e , ebeveyn, üretici, tüketici vb.) ili kin davranı ları, kültürel de erleri, örf ve adetleri ö renmektedir. Bu özelliklerin bir kısmını okuldaki ö retmenleriyle etkile imi sonucunda, bir kısmını ise okul derslerinden kazanmaktadır. Okul programlarında yer alan kol faaliyetleri, spor organizasyonları ve okul gezileri de çocu un sosyalle mesine yardımcı olmaktadır (I ık, 2007;s.81).

Ö retmenler ki ilikleri, cinsiyetleri, davranı biçimleri, ö renciler ile kurdukları ileti im biçimi ve ilgi alanları açısından birbirinden farklı özelliklere sahip olsa da kültürel de erleri, örf ve adetleri açısından benzer özellikler ta ımaktadır. Bununla birlikte sosyalle me sürecinde ö retmenler, ö renciler için özde le ece i bir model olu turma açısından önemli rol oynamaktadır.

Çocuk, aile içinde öğrendiği bilgilere ek olacak ve onu yaşamı boyunca atacak bilgileri okulda öğrenirken, önceleri aile gibi dar bir çerçeveye oranla, özdeyim kurabileceği rol modelleri de okul hayatı ile birlikte artmaktadır.

2.6.3.3. Arkadaş Grubu

Arkadaş grubu, toplumsal örgütlenme açısından aile ve okuldan farklıdır. Benzer ya da farklı çocukların bir arada olduğu arkadaş gruplarının kendine özgü kuralları ve davranış biçimleri vardır. Çocuk, çevresindeki arkadaş gruplarına, o grubun kurallarına uyum sağlamak amacıyla katılabilir.

İlk çocuklukta oyun ile ilişkilerine dayanan arkadaş grubu, giderek çocuğun toplumsal bir kimlik kazanmasında önemli rol oynar. Çocuk, arkadaş grubu içinde ailede ve okulda olduğundan daha özgürdür. Duygusal açıdan bağımlılık ya da bağımsızlık gibi, yeni davranış kalıpları ve yeni kimlikler de geliştirebilmektedir. Çocuk, arkadaş grubu içinde sevgi, beğeni ve yakınlık aramakta; bunları elde etmek için de kendisini grubun kurallarına ve değerlerine uydurmaktadır (Timisi, 1991;s.17).

Arkadaş grubunda sosyalleşme, etkileşim ile gerçekleşmektedir. Gruba yeni giren çocuk, grup üyelerinden eşit biçimde ilgi, sevgi ve yakınlık görmekte; olumlu davranışları övgü, sevgi ve beğeniyle ödüllendirilmektedir. Gruba yeni katılan çocuk, grubun kurallarına aykırı davranması halinde, gruptan dışlanabilmektedir.

Arkadaş grupları içinde yer alabilme duygusu, özellikle ilköğretimin ikinci aşaması ile lise çağındaki çocuklar için büyük önem taşımaktadır. Aile ve okula duyulan aidiyet duyguları, bu gruplar için gelişir, çocuklar grup kuralları ile çatışmaya ya da uymama için uyum sağlamak için çaba gösterirler (Elkin, 1995;s.48).

2.7. Sosyalleşme ve Spor

Sosyal gelişim, kişinin doğumdan yetkin oluncaya kadar, başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği bilgi ve duygular bütünü olarak ifade edilir. Başka bir deyişle sosyalleşme, kişinin yetkin çevresinde geçerli olan norm ve değer yargılarında uygun bir davranış geliştirmeye sürecidir (Binbaşoğlu, 1982). Bir başka tanıma göre ise

sosyalle me kiinin grup normlarına uyması ve bunları öğrenmesini sağlayan süreçtir (Aslantürk, 2000).

Sosyalle me sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, örnekleri ve düzenleme biçimlerini öğrenmektedir. Böylece sosyalle me, kiinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır. Kiinin toplum içinde değerleri ile birlikte ortak bir hayat sürdürebilmesi, toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine, göreneklerine itaat etmesi, yeme, içme, giyinme, uyuma, oynama, çalışma bakımından asli bir takım teknikleri kabul etmiş bulunması, sosyal hayatın norm ve ayınlarına uyması ve grup içinde kendisine verilecek rolleri gereğince yerine getirebilmesi ile mümkün olabilir (Dönmezer, 1994).

Fert sosyal hayattan haberdar olduğu anda bir takım sosyal faaliyetlere katılacaktır. Fertler toplumda sosyalleşmeleri anda, mevcut faaliyetlere katılmaya ilimleri artmaktadır. Bu noktada spor sosyalleşme ve sosyalle me etilimi artan fertlerin uğraşacakları bir konu haline gelmektedir (Erkal ve değerleri, 1998).

Spor bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımı sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı kiinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Modern toplumlarda sporun çoklukla kolektif bir etkinlik olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sportif faaliyetler aracılığı ile, spor ile ilgilenen bireyler değişik insan grupları ile sosyal ilişkiye girmektedir. Spor, bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlar ile diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönü ile sporun, yeni dostluklara kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynağımıza destek sağladığı söylenebilir. Spor sadece spor yapanlar değil izleyici kitleler arasında da önemli bir sohbet ve muhabbet konusu olmaktadır (Çaha, 2000). Başlangıçta kişisel bir olgu olarak başlayan sportif faaliyetler, daha sonraları toplumsal bir nitelik kazanmasıyla daha geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır (Küçük ve Acet, 2002).

Spor günlük hayatın hemen hemen tüm yönlerine etkileyen çok önemli bir kurumdur. Spor toplumların sosyal hayatında itibarlı bir yere sahiptir. Sporun gücü, onun bir sosyalleşme aracı olmasıyla ve insanları birleştirici rolünü yerine getirmesi ile ölçülür. Spor, sosyalleşme ve sosyal değişim aracı olarak hizmet veren olağanüstü bir güce sahiptir. Spor, büyük önem verilen bir çok sosyal değişimin oluşmasına sürekli hale gelmesine yardımcı olur. Bu değerler çok çalışmayı, fedakarlığı, hakkaniyeti, sadakati, sorumluluğu, güvenilirliği, hoşgörüyü ve kendini disiplin altına almayı kapsamaktadır. Spor, bireylerin ve toplumun

istikrarına gerekli de er kurum ve davranı ların olu umuna katkı sa lar. Sosyalle me sürecinin önemli bir sonucu rol ö renmektir. İnsanlar onlara uygun olan sosyal rolleri ö renirler, hemen tüm insanlar çocukken oyun, spor ve di er aktiviteler ile sosyalle irler. Bu faaliyetler iyi yurtta , iyi arkada , sorumluluk sahibi kom u, iyi ö renci, birlikte çalı ma, liderlik vb. rolleri ö renmede önemli hazırlayıcılık görevi yaparlar. Spor bu i levi bir çok yol ile ba arabilir. Sporun popülerli i sosyal sınıf ırk, cinsiyet ve ya ayrımı gözetmeyen bir olgu olması sosyal rollerini daha kolay yerine getirmesini sa lamaktadır. nanılmaz çekicili i ve görüntüsü ile spor ayrıca gerilim ve çatı manın sınırını aarak insanlar ve toplumlar arasında ileti imin kurulmasını sa lar. Spor bireyleri bir ailenin, kom ulu un, ehrin veya milletin takım üyeleri haline getirecek güce sahiptir. Bazı ara tırmacılar sporun ço u kez kar ı koyma ve sosyal de i im için bir katalizör i levi gördü ünü iddia etmi lerdir.

Günümüz toplumların spor yapmaya ve izlemeye duyulan ilginin artması ça da sosyal hayatın ayırt edici özelliklerindedir. Dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı olmadan tribünler ve televizyonların ba nda dünyanın her tarafından milyonlarca insanı aynı anda toplayabilen ba ka bir olay yoktur (Yetim, 2000).

Her türlü spor etkinli i sosyal bir deneyimdir ve ço u zaman duyguları içerir sportif etkinliklere katılan birey oyun ve hareketler aracılı ı ile duygularını ifade etme imkanı bulur. Saldırganlık, öfke, utangaçlık vb. duygularında bo alım sa lar ve bunları kontrol etmesini ö renir. Baskı altındaki enerjiden kurtulmanın yolu oyun yada spor etkinliklerine katılmaktır. Beden e itimi ve spor etkinliklerine katılmak bireyin fiziksel oldu u kadar benlik geli imine de katkıda bulunur. Benlik genelde bireyin ne oldu u ne olmak istedi i ve çevresini nasıl tanıdı ı konularındaki bilinçlili i olarak ifade edilir. Birey bu bilince kendini ba kaları ile kar ıla tırarak u ra ır. Çocuk di er çocuklar ile oynamaya ba ladı nda kendisinin güçlü ve zayıf yönlerini anlamaya ba lar. Oyunlar sırasında kendisi ile ba kalarını kar ıla tırır. Yeterlilik ve yetersizliklerini fark eder (Aracı, 2001). Böylelikle sportif ortam sayesinde çocu un sosyalle mesi de daha hızlı ve olumlu gerçekleşir.

2.8. Engelli Bireyler ve Spor

Zihinsel engelli çocuklar da normal çocuklar gibi, yeme, içme, sevmeye, sevilme, kabul edilme, ba arılı olma gibi biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlere sahiptirler. Sosyal çevrede ya amalarını sürdürebilmeleri için bu gereksinimlerin kar ılanması gerekmektedir.

Bireyin topluma uyumunda önemli bir nokta olan uyumsuz davranı birikimi açısından zihinsel engele sahip bireyler yetersizlik göstermektedir. Bu yetersizlikleri bireyin topluma

sosyal uyumu güçle tirmekte, gerekli e itsel ve psikolojik önlemler alınmadı ı takdirde imkansız hale gelebilmektedir.

Zihinsel engelli çocuklar ba ımsız hareket edememekte, geç ve güç arkada lık kurmaktadır. Arkada lıkları kısa süre devam etmekte ve kendilerinden küçük çocuklarla arkada lık etmeyi tercih etmektedirler. Sebatsızlık, inatçılık gibi davranı lar sosyal ili kilerini sarsmaktadır. Grup etkinlikleri sırasında lider olmaktan çok ba kasına uyma ve taklit etme e ilimi göstermektedirler.

Bireyin sosyalle mesinin erken ya larda söz konusu olması, beden e itimi ve spor aktivitelerinin de çocukluk ve gençlik ça ında alı kanlık haline getirilmesi ihtiyacı spor ile sosyalle meyi aynı dönemlerde birlikte ele almayı gerekli kılmaktadır. Ergun'a göre, spor fiziksel ve ruhsal yapıya sa ladı ı destek yanında disiplin, güven, rekabet ve arkada lık hislerini uyandırarak çocu a sosyal rolünü de kazandırır. Engelli birey için bu sosyal rolün evrensel dili spordur. Bir e itim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra, spor, anlayı ve sorumluluk ta ıyabilme ve i birli i içinde düzen sa lama kabiliyetini de geli tirmektedir.

Sebatlı ve enerjik olmayı sa laması, sosyal gruba ve topluma mensubiyet gücünü kazandırmakla, birey ile toplum ili kilerini daha ahenkli kılmaktadır. Beden e itimi ve spor etkinlikleri engelli bireylerin gerek engelleri dolayısıyla içinde buldukları ruh hali ve gerekse toplumun kendilerine kar ı olan tavırlarınında al sonucu olarak ortaya çıkan saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerini sa lar. Spor, bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sa layan bir sosyal etkinlik olması özelli inden dolayı, ki inin sosyalle mesinde önemli bir role sahiptir. Modern toplumlarda sporun ço unlukla kollektif bir etkinlik oldu u göz önünde bulunduruldu unda sportif faaliyetler aracılı ıyla, sporla ilgilenen bireylerde i ik insan gruplarıyla sosyal ili kiye girmektedir. Spor bireyin kendi dar dünyasından kurtularak ba ka ortamlarda, ba ka ki ilerden, inançlardan, dü üncelerden insanlarla ileti im içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sa lamaktadır. Bu yönüyle sporun, yeni dostluklar kurulmasına, peki tirilmesine ve sosyal kayna maya destek sa ladı ı ve özellikle engelli bireylerin topluma kazandırılmasında önemli rol üstlendi i söylenebilir (Ihan, 2008;s.3).

Zihinsel engelli çocukların, zihin ve fizik faaliyetleri açısından toplumun beklentileri seviyesinde performans gösteremedikleri için, ya adıkları çevreye uyumda da güçlük çekerler. Çe itli ekillerde gösterdikleri uyum bozuklukları, üzerinde u ra tıkları sosyal ve akademik ödevlerde çe itli ba arısızlıklar ya amalarına sebep olur. Gerçekte ise, zihinsel engellilerin

sahip oldukları potansiyelin tamamını kullanabilmeleri için ba arıyı tatmaları yararlı olacaktır. Özenle hazırlanmış ve planlanmış fizik egzersizleri, sportif etkinlikler veya spor programları bu kimselerin ba arıyı tatmalarına yardımcı olur. Aynı zamanda bu tür programların sahip olduğu birçok tabii özellik, zihinsel engelli çocukların çevreye olan uyumlarının sağlanmasında daha gerçekçi tedavi veya rehabilitasyon stratejileri olarak kullanılabilir.

Spor etkinliklerinin açıklaması nasıl olursa olsun, bireyleri psikolojik ve sosyolojik olarak bağımlı kılan eylemlerdir. Buna göre sportif eylemlerin aracılığı ile ahlak eğitimi, sevmeye duygusu, paylaşma duygusu kazandırmak, ilkel saldırganlık ihtiyacı ve eylemleri için ortam ve yöntemler sağlanabilir ve uygulamalar yapılabilir. Araştırmalar egzersiz ve sportif etkinliklerin kemik yoğunluğu ve mineralizasyonunu artırdığını, buna karşın hareketsizliğin kemikleme mineralizasyonunu azalttığını ve kemiklerin daha kolay kırıldığını, daha zayıf bir iskelet sisteminin oluştuğunu, engelli olmayan çocuklar normal büyüme ve gelişimi sürdürmek için günlük oyun aktivitelerine katılarak yeterli fiziksel aktivite ihtiyaçlarını karşıladıklarını ancak engelli çocukların, yeterli fiziksel egzersizleri yapamadıklarını ve birçok ağır engelli bireyin büyümesinin duraklamasının yeterli fiziksel aktivitelere katılmamasına bağlanabileceğini göstermektedir.

Spor, dans, alıştırma ve kefedici hareketleri kapsayan hareket eğitimi, planlı ve amaçlı bir şekilde düzenlendiğinde zihinsel engelli çocuğun tüm gelişim yönlerini etkiler. Hareketler yolu ile elde edilen deneyimler kendi başlarına bir amaç değil, büyüme ve gelişimede sürekli ve etkili olan temel bir araçtır. Eğitilebilir zihinsel engelli çocuk ve gençlerin motor gelişimleri, kendi yaşlarına göre 2-4 yıl geride kaldığı, dayanıklılık, kuvvet, sürat, denge ve hareketlilik gibi motor yetenekler konusunda eğitilebilir zihinsel engellilerin normal yaşlarına oranla çok zayıf oldukları bilinmektedir. Spor etkinlikleri sağlıklı bireyler için ne kadar önemli ise engelli bireyler için de en az o kadar önemlidir. Eğitilebilir zihinsel engelli bireyler diğer engellilere nazaran daha uzun yıllar yaşayabilmektedirler. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin fiziksel uygunluk seviyelerinin belirli düzeyde tutulması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bunu sağlayabilmenin en etkili yolu ise beden eğitimi ve spor etkinliklerinin erken yaşlarda gerçekleştirilmesidir.

Zihinsel engelli bireylerin fiziksel uygunluk düzeyi, fiziksel aktiviteye yetersiz katılımlarından dolayı olması gerekenden düşüktür. Buna karşın, iyi düzenlenmiş antrenman programları ile eğitim aldıkları takdirde, fiziksel uygunluk düzeyleri engelli olmayan bireylerden daha iyi duruma gelebilmektedir. Eğitilebilir zihinsel engellilerin fiziksel, fizyolojik ve motorik özelliklerinin geliştirilmesine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır.

Düzenli yapılan antrenmanlar veya sportif faaliyetlerin zihinsel engellilerde bazı davranı de i ikli ine ve motor geli imlerine etkisinin oldu u belirtilmi tir.

Toplumda her bireyin spor yapmaya ihtiyaçı vardır. Her insan önemlidir, çünkü insan sahip oldu u potansiyel ile de erlendirilmelidir. Toplumun sadece sa lıklı bireylerden de il de, engelli vs. de i ik sınıflardan olu tu u da bir gerçektir. Spor, engellilerin kendilerini gösterebilecekleri ve engellerini unutabilecekleri hatta azaltabilecekleri bir araç olabilir. Spor sayesinde çevre ile ileti im kuran engelli, payla ma ve özgüven duygularının da geli ece i rehabiliteler ile sosyal bir tedavi halini alabilir.

Sporun olumlu etkisi, toplumda yer alan engelli bireyleri de kapsamakta, fiziksel ve zihinsel geli imleri ile birlikte onların toplum içinde daha iyi ili kiler kurabilmesini sa lamaktadır. Sa lıklı bireylerin bedensel ve ruhsal gerilimlerden kurtulmaları, hayat artlarına fiziksel uygunluk sa layabilmeleri için önerilen sportif aktivitelerin ve sporun, engellilerce yapılabilece i hususu uzun yıllar ihmal edilmi tir. Oyun, spor ve yarı ma tarzında yapılan aktiviteler engelli rehabilitasyonunda ve toplumla ileti ime geçmede en kolay yoldur. Bir e itim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra, spor, anlayı ve sorumluluk ta iyabilme ve i birli i içinde düzen sa lama kabiliyetini de geli tirmektedir. Sabırlı ve enerjik olmayı sa laması, sosyal gruba ve topluma mensubiyet gücünü kazandırmakla, birey ile toplum ili kilerini daha ahenkli kılmaktadır.

Beden e itimi ve spor etkinlikleri engelli bireylerin gerek engelleri dolayısıyla içinde buldukları ruh hali ve gerekse toplumun kendilerine kar ı olan tavırlarının do al sonucu olarak ortaya çıkan saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerini sa lar.

Demokrasi ba lamındaki insan hakları ve fırsat e itli i kavramları içinde dü ünüldü ünde, engelli bireylerin, di er normal bireyler gibi spor e itiminden yararlanmaları en do al haklarıdır ve bu alanda fırsat e itli i yaratılmalıdır.

Engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımı; önceleri yaralı askerlerin daha sonra ihtiyaç duyan tüm hasta ki ilerin tedavisindeki olumlu etkilerden hareketle gerçekte mi tir. Egzersizin tedavideki tamamlayıcı rolünün yanı sıra engellinin motivasyonu üzerinde olumlu etkileri de bir rehabilitasyon aracı olarak dikkatleri sportif etkinliklerin üzerine çekmi tir. Ayrıca sporun rehabilitasyon etkisinin dı nda, hasta ve engelli ki iler için ba lı ba na sosyal ve psikolojik destek unsuru oldu u da fark edilmi tir. Sportif etkinliklere katılım, engelli ki iye fiziksel aktivitelere katılım imkanının yanı sıra ki ilik geli imi ve özgüven duygusunun olumu yoluyla toplumsal ya ama uyum göstermesi yönünde büyük kolaylık sa lamaktadır.

Fiziksel aktivitelerin rehabilite tedavisi edici etkisi, engelli bireylerde fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Zihinsel engelli çocuklar da normal çocuklar gibi, yeme, içme, sevmeye, sevilme, kabul edilme, başarılı olma gibi biyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlara sahiptirler. Sosyal çevrede yaşamlarını sürdürebilmeleri için bu ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Bireyin topluma uyumunda önemli bir nokta olan uyumsal davranış birikimi açısından zihinsel engelli bireyler yetersizlik göstermektedir. Bu yetersizlikleri bireyin topluma sosyal uyumu güçleştirmekte, gerekli eğitim ve psikolojik önlemler alınmadıkça takdirde imkansız hale gelebilmektedir.

Zihinsel engelli çocuklar normal gelişim gösteren çocuklarla aynı gelişim amaçlarından geçmelerine rağmen, onları daha geriden izlemekte ve tam gelişim gösterememektedirler. Konularını ve diğer gelişimleri daha yavaş olmaktadır. Güç, dayanıklılık, denge, esneklik ve hız gerektiren beceriler yönünden daha zayıftırlar.

Zihinsel engelli çocuklar başımsız hareket edememekte, güç ve güç arkadaşlık kurmaktadır. Arkadaşlıkları kısa süre devam etmekte ve kendilerinden küçük çocuklarla arkadaşlık etmeyi tercih etmektedirler. Sebatsızlık, inatçılık gibi davranışlar sosyal ilişkilerini sarsmaktadır. Grup etkinlikleri sırasında lider olmaktan çok başkasına uyma ve taklit etmeye eğilimi göstermektedirler. Bellek ve dikkat süreleri zayıftır. Daha fazla dikkat ve uyarılmaya ihtiyaçları vardır. Soyut kavramları öğrenmeleri güç ve uzun zaman almaktadır. Somut kavramları sık tekrarlarla öğrenebilmektedirler. Zihinsel engelli çocuklar genellikle sporda diğer alanlara göre daha başarılıdırlar. Okula devam eden çocukların akademik konulardan ziyade beden eğitimi derslerinde daha başarılı oldukları bilinmektedir. Sporun benlik saygısı, özgüven ve başarı duygusunun yaşlanmasında önemli rolü vardır.

Engellilerde fiziksel etkinliklere katılmanın yararlarını felsefi açıdan değerlendiren yazarlar daha çok duygusal gelişim ve psiko-motor gelişime katkılarını vurgulayarak, sporun hem bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı bireyler için hem de engelli bireylerde son derece değerli olduğunu ancak, engelli bireylerin spora olan ihtiyaçlarının daha fazla olduğunu, sporun, engelli bireylerin hareket etmektен haz alma, eğlenme ve başarı ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir araç olduğunu ifade etmektedirler.

Yazarlara göre, spor kişilere engeli ile başa çıkmasını ve engelini hafifletmesini öğretmekte, keyif vermekte, iletişim ve paylaşım sağlamakta, yaşam motivasyonunu arttırmakta, dürüstlük, hoşgörü, işbirliği, gibi olumlu kişilik özelliklerinin kazanılmasını sağlamaktadır.

Yapılan ara tırmaların sporun ve oyunun çocukların geli iminde önemli bir yere sahip oldu u ve onların daha sa lıklı büyümelerine katkıda bulundu u ispatlanmı tır.

Bütün bu dü üncelerden yola çıktık ımızda; tüm engelliler ve zihinsel engelliler için yapılan rehabilitasyon e itim merkezlerinde ve yerel belediyeler ya am alanları olu turulurken geni oyun alanları ve çok amaçlı (kondisyon salonu, yüzme havuzu, fizyoterapi salonu, at binebilecekleri ortamlar, basketbol ve voleybol salonu ... vs.) kullanılacak spor alanlarının geli tirilmesinin son derece önemli oldu u görülmektedir. Bu gibi çalı malar engellilerin ya am konforlarının da iyile mesine etki edecektir(Çevik, 2013;s.76).

Özel e itime muhtaç bireyin yetersizli i, özrü, engeli, ne olursa olsun her ya ta ve cinsiyette temel hak olan e itim hizmeti mutlak yapılmalıdır. Ülkeler özel e itime ihtiyacı olan birey e itimi için "uygun e itim" programları hazırlamalıdır. Temel e itim hizmetin de uygun e itimi gerçekleştirirken; e itimde bireysellik, kendi ya grupları ile birlikte e itim alma, özrüün erken fark edilmesi, özel hizmetin bireye ula tırılması, e itimde süreklilik, e itimde i birli i ve tek elden planlama ve yürütme ilkeleri esas alınmalıdır. Engellilere uygulanacak "uygun e itim" programlarının içinde ise Beden E itimi ve Spor uygulamalarının önemi sporun bireye kazandırdı ı nitelikler göz önüne alındı ında kendine yeten bir birey olarak ya amin devamlılı ını sa lama ve toplumsal uyum yönüyle ne kadar önem ta ıdı ı bilinmektedir. Planlanacak olan Beden E itimi programları engelli bireylerin engel durumları göz önüne alınarak ihtiyaçlarına dayalı ve özel olarak hazırlanmalıdır. Bu nedenle aktivite planlamaları içinde engelli bireylere ilk a amada adapte (uyarlanmı) edici fiziksel e itim programları, ikinci a amada iyile tirici fiziksel e itim programları, son a amada ise geli tirici fiziksel e itim programları uygulatılmalıdır.Rosentswieg (1969) Beden E itimi programları uygulanırken normal sınıfların Beden E itimi programlarını yürüten ö retmenlerin genellikle birincil hedeflerinin ö rencilerin fiziksel ve motor yeterliliklerini geli tirmek oldu unu belirtirken, özel gereksinimi olan bireyler için uyarlanmı Beden E itimi uygulamalarında birincil hedeflerin; algısal motor fonksiyonlar, sosyalle me, arkadaşlık kurabilme- kabul edilme, benlik kavramı konularını kapsaması gereklili ini belirtmi tir.Sherril (1988) ise; iyi planlamı bir Beden E itimi programının çocukların sadece motor geli imini de il duyu sal ve bili sel alanlarda da geli imini hedeflemesi gerekti ini belirterek geli imsel özellikleri nedeniyle normal geli im gösteren çocuklarla engelli çocukların hedef sıralamasında fark gözetilmemesini ifade etmi tir. Buna göre normal sınıflarda "fiziksel ve motor yeterlili i geli tirmek" özel Beden E itiminde ise olumlu benlik geli imi, sosyal yeterlilik, algısal motor geli imin **ilk** sırada yer alması gereken hedefler

olmasının gerekliliğini ileri sürmüştür. Bu hedeflere ulaşmayı "uzun vadeli ve itimsel" bir süreç olarak tanımlamıştır. Özel eğitime ihtiyaç duyulan çocuklarda yapılacak olan aktiviteler için uzun vadeli hedefler ele alındığında; engelli bireylerde olumlu benlik kavramı, sosyal yeterlilik, motor becerilerde gelişim, fiziksel ve motor uygunluk, serbest zaman becerileri, gerilimi giderme, oyun becerileri ve yaratıcı ifadeleri geliştirmeyi amaçlamıştır. Özel Beden Eğitimi için geliştirilen bu hedefler tüm gelişim alanlarını içermesi nedeniyle oldukça değerlidir. Bu hedefler göz önüne alınarak hazırlanacak Beden Eğitimi programlarının pek çok gelişimsel yarar sağlayacağı düşünülebilir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarda planlanacak Beden Eğitimi aktiviteleri psikomotor, duyu sal ve bilişsel alanlarda gelişimsel nitelikte olmalıdır. Çünkü bu alanlardaki etkin gelişim ile belirtilen uzun vadeli hedefler gerçekleştirilecektir.

Psikomotor alan çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde önemli rol oynayan motor becerilerin kazanılmasında önemli bir değerlidir.

- a) Bireyin fiziksel etkinliklere katılarak fiziksel ve motor uygunluk düzeylerinin gelişmesine,
- b) Beden yapısının temel bileşenlerinin gelişimini sağlanmasına,
- c) Koordinasyon kazanılmasına,
- d) Kas dayanıklılığı ve kas kuvvetinin oluşturulmasına,
- e) Bedenin denge ve esneklik gibi özelliklerinin kazandırılmasına,
- f) Algısal motor fonksiyonların geliştirilmesine,
- g) Kinetik ve dokunsal olarak algılamının ve beraberinde algısal motor yeteneklerin gelişimine olanak sağlamaktır.

Böylece engelli bireyin günlük yaşamında ve spor etkinliklerinde ince, kaba motor becerileri kolaylıkla yapılabilmesinin mümkün olacağı belirtilmiştir.

Fiziksel aktiviteye bizzat katılan birey de duyu sal alanla ilgili olarak;

- a) Yaşamla başa çıkma yeteneği ve kendi hakkında bilgi edinimini sağlama (olumlu benlik algısı),
- b) Hareket yeteneğini ve vücut becerisini artırma,
- c) Çevreye uyum sağlamayı öğrenme,
- d) Değere diremeyeceği sınırlılıklarını kabul etme ve böylece kendini gerçekleştirmeye doğru adımlar atması olacaktır.

Grupla yapılan spor aktivitelerinde engelli birey; paylaşma, iletişim kurma, sosyal davranışları öğrenme ve geliştirebilme yetisi kazanacaktır.

Bu çerçevede dü ünülü ünde Beden e itimi uygulamalarında engelliler için en etkili fiziksel aktivite yönteminden biri olarak "oyun" uygulamalarını göz önüne almamız kaçınılmaz olacaktır. Çünkü Beden E itimi programlarının temelini teşkil eden oyun, özellikle çocuk ya taki engelli bireyin bilişsel gelişimi için çok değerlidir. Oyun becerileri ilk etapta oyun oynamayı öğrenme üzerine odaklanırken daha sonra kendi ve rakip davranışlarını fark etme ve kuralların uygulanmasına doğru geçiş yapmaktadır. Oyun oynayarak yaratıcı düşünce ve yaratıcı potansiyelini geliştirebilen çocuk çevresindeki dünyanın daha kolay farkına varabilir ve böylece daha ilgili, konuşkan ve arkadaş olabilmektedir. Ayrıca oyun içindeki hareketlerle çocuk hareket edebilme yeteneğini ve kaslarını kullanabilmeyi de önemli ölçüde geliştirebilmektedir. Oyun vasıtasıyla engelli bireye kazandırılmı olan istenmiş beceri ve özellikler, daha sonra düzenli olarak yapılacak fiziksel aktivitelere geçişini sağlayacak temeli oluşturacaktır (Kalyoncu, 1997:s.36).

Engelli çocuklar için geliştirilmiş özel Beden E itimi modelleri aşağıda verilmiştir.

a. Aktif program: Bu program öğrenme güçlü ü, ortopedik özürlü, duyuşsal kayıplar ve normal çocuklar için uygun fiziksel etkinlikleri içerir.

Bu programda sistematik eğitimsel süreçlerle birlikte fiziksel motor yeteneğini ölçmek için norm dayanıklılık testleri, sporda yetenek seçim testleri, etkinlik önerileri oluşturulmasına fırsat sağlayan bilgileri kapsar.

b. Başarıya Dayalı Program: Davranış problemi olan çocuklarda, öğrenme güçlü ü olan çocuklarda, zihinsel engelli çocuklarda nitelikli beden e itimi hizmeti vermek için kurulmuştur. Program beş basamaktan oluşmaktadır.

Bunlar planlama, düzey belirleme, düzenleme, öğretme ve değerlendirme dir.

Bu program sonucunda sosyal duyuşsal ve psikomotor becerilerin gelişimi arasında bir denge sağlanmakta, her bireyin yetenek düzeyine, motivasyonuna ilgi ve öğrenmesine uygun bir tarzda bireyselleştirme eğitimi sağlanmaktadır.

c. Oyun Programı: Kaba motor gelişim ve oyuna önem verdiği için zihinsel engelliler için uygun bir program olarak kullanılmaktadır. Program sistematik ve eğitimsel bir modeldir.

d. Beden E itimi Fırsat Programı: Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin beden e itimi gereksinimlerini karşılamak için başlatılmış bir programdır. Üniteler temel performans amaçlarını kapsamaktadır.

e. Özel Olimpiyatlar Spor Beceri Rehberi: Uluslararası özel olimpiyatlar yoluyla çeşitli spor dallarının öğretimi, spor branşlarının belirlenmesi ve tanıtımını içermektedir .

Tüm bu fiziksel aktivitelerin uygulanabilmesi için uygun standartlarda tesislerin bulunması ya da adapte edilmesi gerekmektedir. Böylece hiçbir bireyin fiziksel aktivite yapma olanaklarından yararlanmasını engelleyecek bir ortam yaratılmamı olacaktır. Fiziksel aktivitelerin yapılacağı tesislerin engelliler için de kullanılabilir olması mümkün olabilir. Tesislerin giri çıkı na uygun platform yerleştirerek, koridorların soyunma odalarının du ve tuvaletlerinin kullanım kolaylığını sağlayacak düzeyde ve malzemelerle donatılması ayrıca gerekli emniyet tedbirleri - acil uyarı sistemlerinin sağlanması ile kullanıma rahatlıkla sunulabilir. Engelli bireyin yaşadığı yerde var olan bu tipteki tesislerde yapılacak uyarlamalar bireyin yaşamaya katılım ve uyum etkinliğini tamamlayacaktır. Böylece uygunluğu sağlanmış olan bu spor tesisleri bütün bireylere eşit oranda yararlanma fırsatını sağlayacaktır (Koparan, 2003 ;s. 16).

Beden Eğitimi uygulamaları engelli bireylerin motorik özelliklerini aktif hale geçirmede önemli bir hizmet alanı olmaktadır. Bireysel veya grupta yapılan oyun, spor, dans çalışmalarında engelli bireyin kas ve kemik büyümesini sağlamak, kalp-akci er fonksiyonlarının geli tirmek, kabala olarak hız, esneklik, dayanıklılık ve koordinasyon sağlamak temel amaçlardır. Fonksiyonel özellikleri geli tirilen birey i ve okulda günlük ihtiyaçlarını karşılayacak etkinlikleri gerçekle tirmede kendine yetebilecek düzeyi elde edecektir. Yeterli sıklık ve düzeyde fiziksel aktiviteye katılamayan engelli birey, normal büyüme ve gelişme için gerekli olan hareket ve beceri niteliklerinde önemli kayıplara uğrayacaktır. Böylece engelli bireyin hareketsizliğe ba lı olarak ilerleyen dönemlerde i manlık, kalp rahatsızlığı, dikkatte azalma, tepki vermede zayıflık, koordinasyon bozukluğu, kuvvet eksikliği gibi fonksiyonel bozukluklar görülecektir. Spor yapmanın belirtilen tüm bu olumlu etkileri göz önüne alındığında, engelli bireylerin düzenli ve sürekli olarak fiziksel aktivitelere katılımları sağlanmalıdır. Bu katılımlar, oyun, dans, düzenli Beden Eğitimi ve spor faaliyetleri olduğu gibi takım veya bireysel spor dalları olarak da yer alabilir. Bu katılımlara seçimler yapılırken bireylerin engel gruplarına uygun spor türleri belirlenerek, engelli bireylerde spor eğitimi almı uzman spor öğretmenleri gözetiminde, bireyin doktoru veya fizyoterapisti ile psikolojik danışmanların denetiminde ailelerin de aktif katılımı sağlanarak düzenlenmelidir. Düzenli ve sürekli Beden Eğitimi ve spor uygulamalarının sonuç vereceği çalışmalar planlanırken; uzman eğitimci olarak Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri; engellilerin bireysel farklılıklarını göz önüne almalı, uygun ortam sağlayarak normal spor eğitimi alan bireylerle aynı spor alanlarında eğitim vermeli, hedefler ve ulaşılması istenen amaçlar bireylerin gereksinimlerini karşılayacak düzeyde gerçekçi olarak ortaya koymalı,

ö retimde uygun ö retim yöntemleri ve konular seçmeli, titizlikle uygulamalıdır. Ö rencilerin ilgi ve isteklerini canlı tutabilmek ve spor yapmalarını cazip hale getirebilmek için uygun ve hoş giden araç-gereç seçmeli, olumlu otorite kullanmalı, ödüllendirme sistemi ve net bir disiplin anlayışını kurarak benimsetmeli ve yaptıkları spor uygulamalarının beklediği hedeflere ulaşılabilirliği de değerlendirilmelidir. Spor etmeni engelli bireyler üzerinde yapılacak uygulamaların mutlaka doktor kontrolünde gerçekleştirilmeli, aile desteği sağlanmalı, bireyin istekleri ve ihtiyaçlarını göz önüne alacak planlamaları programlarına dahil etmelidir. Uygulamaların başlangıç aşamasında, ısınma bölümüne daha fazla zaman ayırmalı, çalışmalarında kullanılacak hareket ve oyunları seçerken karmaşık anlaşılması güç hareketlerden kaçınılmalı, kesin ve net bir dille yapılması gerekeni açıklamalıdır. Hareket serileri arasında uzun dinlenme aralıkları vermeli, çok tekrar yaparak öğrenmeyi pekiştirmelidir. İlk çalışmalarda basit hareket veya oyunlar seçilmelidir. Mimikleri uygun ve doğru olarak kullanabilmeli ve bireyin zinde olacağı doğru bir aktivite saati seçmelidir. Ayrıca engelli bireyler spor yapmak için cesaretlendirilmeli ve sürekli motive edici sözlü-görsel-dokunsal uyarılar verilmelidir(Kalyoncu, 1997;s.40).

2.9. Kayna tırma E itimi

Dünyada ve Türkiye'deki çağdaş gelişmeler doğrultusunda her bireye eğitimde eşit hak, fırsat ve imkanın verilmesi insanlık gereği olarak kabul edilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim gösteren bireylerle aynı eğitim olanaklarına kavuşabilmesinin, akranları ile aynı ortamda eğitim almaları ile sağlanabileceği, bununla birlikte en az kısıtlayıcı ortam olan, normal okulların, normal sınıflarında uygulanan, "Kayna tırma E itimi Uygulamaları" ile mümkün olabileceği görüşü eğitim politikaları ve uygulamalarında güncel bir kabul olarak görülmektedir.

Türkiye'de 06.06.1997 tarihli mükerrer 23011 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile engellilere ilişkin özel eğitim esasları son ekli ile belirlenmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı görevlendirilmiştir. 31 Mayıs 2006 tarihinde 26184 sayılı resmi gazetede yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (ÖEHY) ile özel eğitimin uygulama esasları açıkça belirtilmiştir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği kayna tırma eğitim uygulamalarını "özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları" olarak tanımlamaktadır (MEB, 2006).

Dolayısıyla kayna tırma e itimi uygulamaları ile özel gereksinimli olan çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklar ile aynı ortamlarda e itilerek, birbirlerini daha yakından tanımaları, farklılıkları olan bireyler için ön yargılardan kurtulmaları, bireysel farklılıkların olabileceğini kabullenilmesi amaçlanmaktadır.

Kayna tırma e itiminin temel felsefesi sınıftaki tüm çocukların öğrenmelerine yardımcı olarak her çocuğun potansiyeli doğrultusunda sınıf ortamında yararlanmasını sağlamaktır. Kayna tırma sınıflarında çocuklar kendi öğrenme hızları ve stillerine göre öğrenirken öğrenme-öğrenme ortamına anlamlı bir şekilde katılmalarına fırsat verilmektedir. Okullar çocukların sosyal becerileri ve arkadaşlıklarını kazanabilecekleri en önemli yerlerdir. Dolayısıyla çocukların engelli olanlar ve olmayanlar birbirlerinde sosyal beceri ve toplumsal ilişkileri öğrenmektedirler. Normal gelişim gösteren çocuklarla, engelli çocukların, birbirleri ile etkileşimleri sonucunda, iletişim ve sosyal becerilerin daha etkili biçimde geliştiği, engelli çocuklarla etkileşim sonucunda normal gelişim gösteren çocuklarında kendilerine olan saygılarının arttığı gözlenmektedir.

Kayna tırma e itimine ilişkin stratejilerin ve düncelerin istenilen şekilde uygulanmasında farklılıklar olmaktadır. Bu farklılıkların oluşmasında öğrencilerin, ailelerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin kayna tırma e itimine ilişkin bilgileri ve bakış açıları önemli bir faktör olarak görülmektedir. Kırcaali-ftar (1998) kayna tırma e itimi uygulamalarının başarılı olmasının en önemli koşullarından biri de özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa tam olarak kabul edilmesidir. Sınıftaki öğrenciler, kayna tırma öğrencisinin sahip olduğu farklılıkların (işitme, öğrenme veya konuşma zorluğu vb. gibi), her insanda var olan bireysel farklılıklara benzerlik gösterdiğini anlamalıdır. Ayrıca, kayna tırma öğrencisinin o sınıfta bulunma hakkının diğer öğrencilerle aynı olduğu konusunda kuşku olmamalıdır. Öğrenciler, kayna tırma öğrencisine sağlayacakları yardımın, kendilerinin de akademik ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayacağını bilmelidirler.

Kayna tırma uygulaması başlamadan önce kayna tırma sınıfının hazırlanması, tüm bunların gerçekleşmesinde önemli katkılar sağlar. Kayna tırma e itimi çocukların gelecekte yaşayacakları toplumun gerçekleri ile gelişim ve öğrenme çağlarında karşılaşmayı ve birlikte yaşamayı öğrenmelerine fırsat vermektedir. Dolayısıyla kayna tırma e itimi özel ve normal eğitimden çok farklı ve büyüktür. Kayna tırma e itimi okulun yapısında, programlarında, öğretmen eğitiminde ve öğrenme-öğrenme ortamlarında temel değişiklikler gerektirmektedir.

Kayna tırma e itimi uygulamalarının en önemli ve belirgin farklılığı ö retim programında görülmektedir. Kayna tırma e itim programları akademik ve sosyal olarak ikiye ayrılarak, akademik çalı malarda genel e itim sınıflarının ö rencinin e itsel gereksinimlerini karşılayacak şekilde oluşturulması ve sosyal etkinliklerde ise kayna tırılan ö rencinin akranları ile birlikte sınıf ortamına uyumunun sağlanması olarak belirtilmektedir (Cankaya ve Korkmaz, 2012;s.4).

Kayna tırmanın en önemli yararı doğrudan engelli çocuğa ilidir. Refleksiv davranışlarında insan davranışlarının hemen tamamı öğrenme sonucunda elde edilen davranışlardır. Çocuklar çevrelerindeki akranlarını ve yetkinleri gözleyerek ya da onların davranışlarını öykünerek davranışlarını biçimlendirir, yeni davranışlar edinirler. Dolayısıyla çocuk, normal ortamlar içerisinde olan insanlarla birlikte olduğu ölçüde toplumun beklentilerine uygun davranışları edinme olanağını elde edebilecektir. Tersine, ayrı e itim kurumlarında normal yaşam ortamlarından uzak olarak yaşamını sürdüren, okulda geçen zamanın çoğunu kendisi gibi engelliler arasında geçiren çocuğun bu tür davranışlar edinmeleri güç olabilecektir. Özel e itimde özel sınıf ya da okul uygulamalarının en çok eleştirildiği konu budur. Diğer yandan, engelli çocukların akademik ve sosyal gelişimleri yönünden, kayna tırma programlarıyla ayrı e itim programlarını karşılayan ara tırmalar genelde karşı tırma programlarının lehinde sonuçlar vermektedir. Kayna tırma programlarının yararlarına yalnızca engelli çocuklar yönünden bakmak yanlış olabilir. Normal çocuklar da kayna tırma programlarından pek çok yönde yararlanmaktadırlar. Birincisi, ileriki yaşamlarında birçok ortamda karşılaabilecekleri engelli çocukları önceden tanıma ve anlamaları mümkün olabilecektir. İkincisi, kayna tırma ortamlarında bireysel farklılıkları daha kolaylıkla fark edip, anlayabileceklerdir. Bunun sonucu olarak gerçekçi bir kimlik gelişimleri yüksek olacaktır. Konuya sınıftaki e itimin niteliği açısından bakıldığında, sınıfa yerleştirilen engelli çocuğun ö retimin dinamiğini ve bireyselliğini arttırabileceği söylenebilir. Engelli çocuğun normal sınıfa yerleştirilmesi hem engelli çocuğun, hem anne babanın hem de ö retmenin daha yoğun çaba ve gayretlerine gereksinim göstermektedir. Bir bakıma kayna tırma, çocuğun gelecekteki iyiliği için zor olanı, güç olanı denemek olmaktadır (Uluta demir, 2007;s. 126).

2.10. Sosyal Beceriler ve Doğrudan Ö retim Yaklaşımı

Sosyal beceriler, bir amaca yönelik yani bir neden için kullanılan, toplumsal de er yargılarıyla belirlenen, bireyin ya adı ı duruma ba lı ve içinde bulundu u sosyal ortama göre de i en, olumlu ve nötr tepkileri ortaya çıkartacak ekilde bireyin ba kalarıyla etkile im içinde olmasını sa layan ve çevreden olumsuz tepki almayı önleyen ö renilmi davranı lardır. Sosyal beceriler, ileti im ba latma, devam ettirme gibi sözlü ileti im kurma; isteklerini, ho landıklarını ya da ho lanmadıklarını ifade etme, te ekkür etme, hayır diyebilme gibi duygularını ifade etme; grupta çalı ma, yardım etme, payla ma, izin isteme gibi olumsuz durumlarla ba a çıkma; restoranda yemek yeme, toplu ta ıma araçları ve bankamatik gibi toplumsal kaynakları kullanma ve seçim yapma becerilerini kapsamaktadır. Sosyal beceriler, bireylerin toplumsal normların gerektirdi i davranı ları yerine getirebilmeleri, yani toplum içinde etkin ve ba ımsız olarak ya ayabilmeleri için en önemli ve i levsel becerilerdir. Günlük ya amda, bireyin ba kalarıyla olumlu ili kiler ba latıp bu ili kileri geli tirmesini, bireye içinde bulundu u çevrenin kendisinden beklediklerini kar ılamasını ve bireyin gereksinimlerini, isteklerini, arzularını, tercihlerini uygun bir ekilde iletmesini ve bu ileti imi sürdürmesini sa layan davranı ları kapsadı ndan sosyal becerilerin ö retimi oldukça önemlidir. Okul ortamlarında ise, okul servisine bindi inde selamla ma, akranlarıyla oyun oynama, ö rencilerin kendi aralarında ve personelle iyi ili kiler geli tirmesini ve sürdürmesini sa ladı ndan, sosyal becerilerin ö retimi önemlidir. Zihinsel yetersizli i olan ö rencilerin yapılan ö retimler sonucunda, kazandıkları sosyal beceriler sadece çevresindeki ki ilerle olan ili kilerini de il, okula uyum becerilerini ve akranları tarafından kabul edilmesini de olumlu yönde etkiler. Aynı zamanda ö rencilikten yeti kinli e geçerken, i e girmesini, toplumun bir üyesi olmasını kolayla tırır ve hayatlarının ileriki dönemlerindeki zorlukların da üstesinden gelmesine yardım eder. Ayrıca, zihinsel yetersizli i olan çocukların sosyal becerileri edinmeleri, akademik ilerlemelerini olumlu yönde etkileyerek okul ba arısını artırdı ndan, sosyal beceriler ö retilmezse, bireyin akranlarıyla i birli i yapmayı gerektiren ö retim etkinliklerine katılmasında güçlük ya anır. Bu nedenle, zihinsel yetersizli i olan ö rencilerin sosyal kabullerini ve sosyal ortamlara katılımlarını artırmak için gerekli olan sosyal becerileri, yapılandırılmı ö retim düzenlemelerine yer vererek ve programın ö elerinde uyarlamalara giderek kazandırmak gerekmektedir. Sosyal becerileri zihinsel yetersizlikten etkilenmi ö rencilere kazandırmada, bili sel süreç yakla ımı ve do rudan ö retim yakla ımına dayalı ö retim uygulamalarından yararlanılmaktadır. birlikçi ö retim ve akran aracılı ö retim ise bu ö retim yakla ımlarının sosyal beceri ö retimindeki çe itlemelerdir.

2.10. Sosyal Beceriler ve Do rudan Ö retim Yakla ımı

Do rudan ö retim yakla ımı, sosyal becerilerin ö retiminde yaygın olarak kullanılan etkili bir ö retim yöntemidir. Do rudan ö retim yakla ımıyla, payla ma, te ekkür etme vb. sosyal beceriler ö retildi i gibi, duyguların ifade edilmesi gibi daha karma ık sosyal becerilerde ö retilir. Do rudan ö retim yakla ımı, ö retilecek beceriyi analiz etmeyi, ipuçlarının düzenlenmesini ve sistematik bir eilde geri çekilmesini, ö rencinin tam katılımını ve ö retmenlerin düzeltici dönütler vermesini gerektirmektedir. Davranı ı yakla ımdan temellenen do rudan ö retim yakla ımının amacı, ipuçlarının a amalı olarak geri çekilmesiyle ö renciyi edinece i davranı larda ba ımsız hale getirmektir. Davranı lar edindirilirken, ö retmen ve ö rencinin yapacakları düzenlenir. Bu düzenlemeye göre ö retim yapılmaya ba landı ında, ilk ba ta bütün sorumluluk ö retmende iken; ö retim ilerledikçe sorumluluk ö retmenden ö renciye geçmektedir. Sorumlulu un ö retmene ait oldu u zamanlarda, ö retmen, ö retimi yapılacak davranı la ilgili model olur ve beceriyi nasıl yapaca mı ö renciye anlatır. Sorumlulu un ö renciye ait oldu u zamanlarda ise ö renci, ö retmenin göstermi oldu u davranı ları tek ba ına uygular. Sorumluluk ö renciye a amalı olarak ve yava yava geçer. Do rudan ö retim yakla ımı güdüleme, model olma, rehberli uygulama ve ba ımsız uygulama a amalarından olu maktadır. A a ıda do rudan ö retim yakla ımının basamakları betimlenmektedir.

Güdüleme

Bu a amada, ö rencinin dikkati ö retilecek beceriye çekilir, ö renciye ö retilmesi hedeflenen beceri hakkında bilgi verilir.

Model Olma

Do rudan ö retimde model olma, ö renciye kazandırılacak sosyal becerinin nasıl yapılaca ının ö retmen tarafından gösterilerek aynı zamanda becerinin yapımının betimlenmesidir. Model olma basama ında, ö retilmesi hedeflenen sosyal beceri, bir ba kası tarafından do ru olarak yapılır ve ö renciye bu davranı ın nasıl yapıldı ını gözleme fırsatı sa lanmı olur. Daha sonra gözledi i beceriyi yapması istenir. Ö renci model olunan beceriyi yaptı ında, ö retmen tarafından do ru yapılan davranı ların tepkileri peki tirilir. Hatalar varsa, tekrar model olunarak düzeltici dönüt verilir. Hazırlanan sosyal beceri programlarında,

iki tür model olmanın yer alabileceği vurgulanmaktadır. Bunlardan birincisi, canlı (gerçek) modeldir. Gerçek model, doğal ortamda anne, baba, akranlar, kardeşler gibi öğrencinin yakın çevresinde bulunan ve onun için önemli olan kişilerdir. Bireyin kendi yanında ve cinsiyetindeki kişileri gözlemesinin, model alma davranışını artırdığı belirtilmektedir. İkinci ise, sembolik modeldir. Sembolik model, filmle davranışa model olunması ya da kukla, çizgi film kahramanları gibi objelerin model olarak kullanılmasıdır. Model olarak kullanılan kişilerin, öğretim yapılacak öğrenciler için model alınmak istenen kişiler olmasına, modelin davranışa açık ve diğer davranışlardan kolayca ayırt edilebilir nitelikte sunuyor olmasına dikkat edilmelidir. Sosyal beceriler etkilemini gerektirmesi nedeniyle, bu becerileri ortaya çıkaran senaryolara gerek vardır. Bu senaryolardaki roller, becerinin açıkça ortaya çıkmasını sağlayan nitelikte olmalıdır. Ayrıca beceriye model olunduktan sonra, mutlaka becerinin prova edilmesi için öğrencilere fırsat sağlanmalıdır.

Rehberli Uygulamalar

Rehberli uygulamalar basamakta, öğretmen öğrenciye kazandırılacak beceriyle ilgili yeterli sayıda model olduktan sonra, senaryoda yer alan rolleri, öğretmen rehberli öğrencinin oynamasına izin verilir. Bu basamakta, öğrenci daha önceden model olunan becerilerin kullanımını pratik eder ve rol alır. Roller gerçekleştirilirken, öğretmen öğrenciye model olmadan kazandırılacak becerilerde ne yapılması ya da söylenmesi gerektiğiyle ilgili hatırlatıcı ipuçları vererek, öğrencinin başarısızlığa ulaşmasını sağlar. Rehberli uygulamalarda, öğretmen, öğrencinin kendi başarısına ve öğretmen rehberli yapacaklarını analiz eder. Öğretmen tarafından öğrencinin kendi başarısına ve öğretmen rehberli yaptığı davranışları gözlenerek, doğru yapılan davranışlar pekiştirilir. Eğer hatalar varsa, model olma basamına dönülerek, düzeltici dönüt verilir. Bu da öğretmenin öğrencideki ilerlemeleri gözlemesine imkan verir. Rehberli uygulamalar sırasında ipuçlarıyla kendisinden bekleneni (ilgili senaryodaki rolü) gerçekleştiremeyen öğrencilerde model olma amaçlarına geri dönülür.

Başarısız Uygulamalar

Rehberli uygulamalarda başarısız olduğunda, model olma ve rehberli uygulamaların amaçlarında kullanılan senaryolarla aynı zorluk düzeyinde ancak farklı bir senaryoda yer alan rolleri öğrencinin yapması beklenir. Öğrencinin senaryoda yer alan rolü, kendiliğinden yapıp yapmadığı gözlenerek, öğrenci doğru yaptıysa, pekiştirilir; yapmadıysa, aynı senaryo ile

rehberli uygulamalara dönülerek, senaryoda ö rencinin sergilemesi beklenen beceriye ilişkin hatırlatıcı ipucu verilir (Alptekin, 2012;s. 4).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Evren

Yapılan bu ara tırmada, ö retilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalle meleri üzerinde sporun etkilerinin ara tırılması için anket uygulaması yapılmı tır. Ara tırmanın çalı ma evreni TC'deki ö retilebilir zihinsel engelli çocuklar ve sosyalle me olu turmaktadır. Alt grup olarak Diyarbakır ilinde ya ayan 43 ö retilebilir zihinsel engelli çocuk seçilmi ve ailelerinin spor faaliyetleri yapan ve yapmayan çocuklarının sosyalle me göstergelerini de erlendirmeleri istenmi tir.

3.2. Örneklem

Bu çalı manın ömeklemi TC Diyarbakır ilindeki Özel Duygu Rehabilitasyon Merkezinde Zihinsel Engelli Ö retilebilir ö rencileridir. Toplamda 45 anket da ıtılmı ve ankete cevap veren 43 ö renci velisi de erlendirmeye alınmı tır. Alt grup olarak olarak 24

spor yapan, 19 spor yapmayan ö retilebilir zihinsel engelli çocuk ve ailelerin ankette verilen sorulara verdikleri cevaplar çalı manın temelini ol turmu tur.

Ara tırmada spor yapmayan ö retilebilir zihinsel engelli çocuklar kontrol grubu olarak seçilmi tir. Sportif faaliyet öncesi hem kontrol grubu çocukları hem de sportif faaliyetlerde bulunma durumunun sosyalle me üzerindeki etkileri incelenmi tir.

Ara tırma bulguları do rultusunda; uygulanan özel beden e itimi programı zihinsel engelli çocukların sosyalle mesi düzeylerine olumlu etki sa lamı tir. Sporun ö retilebilir zihinsel engelli çocuklarda ba kalarıyla etkile im, grup faaliyetlerine katılma ve payla ımcılık alanlarında anlamlı bir geli me neden oldu u görülmektedir. Sporun olumlu etkilerinin ölçüldü ü "spor sayesinde, çocu umun günlük ya amı olumlu yönde de i ti" sorusuna spor yapan ö rencilerin velileri olumlu yakla ımlar belirtmi tir.

Beden e itimi ve spor etkinliklerinin ister do al isterse labratuvar ortamı içinde gerçeikle mi olsun bulunan tüm bireyleri farklı ekillerde etkilemekte ve tüm geli im boyutlarını desteklemektedir. Bu çalı ma sonucunda, e itimin vazgeçilmez unsuru olan beden e itimi ve sporun e itilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalle meleri yolunda etkin bir unsur oldu u belirginle mi tir. Çünkü beden e itimi ve spor etkinlikleri bireyleri fiziksel, zihinsel, psikolojik ve psikososyal gibi bir çok açıdan etkilemekte, geli imini sa lamaktadır.

Aktif olarak spor yapan zihinsel engelli bireyler ile spor yapmayan akranlarının, sosyalle me ve aile içi davranı özelliklerini de erlendirmi ve spor yapanların, yapmayanlara oranla daha fazla sosyal davranı özelli i gösterdi ini belirtmi tir.

3.3. Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci

Ara tırmanın verileri; Demirda (2010;s.83) tarafından geli tirilen ve 30 sorudan olu an anket aracılı ıyla (EK 1) yüz yüze görü ülererek toplanmı tir. Ankette yer alan sorular; Sosyalle meye Yönelik (1-9), Ailelerin Spor Hakkındaki Genel Dü ünceleri (10-15), Sporun Olumlu Etkileri Hakkındaki Aile Dü ünceleri (16-20) ve Sporun Olumlu Etkilerinin Ölçülmesi (21-30) ekinde 4 farklı sınıfta ele alınmı tir. Anket 1-31 Ekim 2013 tarihleri arasında Diyarbakır ilindekiÖzel Duygu Rehabilitasyon Merkezinde e itim gören, spor yapmayan ve spor yapan ö rencilerin velilerine uygulanmı tir.

3.4. Verilerin Analizi

Anket sonucunda elde edilen veriler, SPSS 16 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin aritmetik ortalama (X), standart sapmaları (SS) hesaplanarak, farklılıklar yüzde ve frekans dağılımları üzerinden yorumlanmıştır. Statistiksel anlamlılığın belirlenmesinde alfa (α) yanılma düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

Tablo 4.1. Ankette kullanılan araştırma grubu soruları

NU	ANKET SORULARI
1	Çocuğum baskısıyla selamlaşma ve baskılarına kendisini tanıtmaya becerisine sahiptir.
2	Çocuğum toplum içerisinde (sosyal ortamlarda) insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekmez.
3	Çocuğum sosyal etkinliklere katıldığında mutlu olur.
4	Çocuğum yeri geldiğinde özür dileme ve teşekkür etmeye yeterliliğine sahiptir.
5	Çocuğum toplum içerisinde, kendini jest, mimik, veya sözcüklerle ifade edebilir.
6	Çocuğum arkadaşları ile yapmış olduğu aktivitelerde, liderlik özelliğini gösterir.
7	Çocuğum akran veya arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşır (yardım eder-yardım ister).
8	Çocuğum kalabalık ortamlarda çekinir, uzak durur.
9	Çocuğum yaşadığı olayların etkisinde kalarak, duyguların (mutlu, kızgın, üzgün) rahatça ifade edebilir.
10	Spor çocuğumun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini artırıyor.
11	Spor sayesinde çocuğumun arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişimi artar.
12	Spor çocukların eğitiminde bir araya getirici bir rol görür.
13	Spor sayesinde toplumda bireysel baskının önemi artar.
14	Spor çocukların kaynaşması için gerekli ortamı sağlar.
15	Spor bireylerin boş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivitedir.
16	Spor sayesinde çocuğumun gündelik aktiviteleri arttı.
17	Spor yaptıktan sonra çocuğum kendini daha mutlu hissediyor.
18	Spor yaparak çocuğumun kendine güven duygusu arttı.
19	Spor etkinlikleri sayesinde çocuğumun kurallı yaşam becerileri gelişti.
20	Sporla birlikte akran veya grupları arttı.
21	Spor etkinliklerinden sonra çocuğum sosyal yönden kendini daha aktif olarak ifade edecek, etmeye başladı.
22	Spor sayesinde, çocuğumun günlük yaşamı olumlu yönde değişecek, değişti.
23	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum daha az hastalık belirtilerini gösterecektir, gösterdi.
24	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum kendisinin bir gruba ait olduğunu hissediyor.
25	Spor etkinlikleri sonrasında çocuğumun ilgi alanı artacak, arttı.
26	Spor etkinlikleri, çocuğumun üzerinde olumsuz etki bırakmadı.
27	Spor etkinlikleri sonrasında çocuğumun kalabalık gruplara girme korkusu azaldı.
28	Spor etkinlikleri, çocuğumun çevresindeki spor içerikli görsel yayınlara ilgisi arttı.

- 29 | Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğunun etrafındaki olaylara karşı tepkisel olarak arttı
 30 | Spor etkinlikleri sonrasında yaşamı seviniyor arttı.

Ankette 1 ile 10'a kadar olan sorular çocuğunun sosyalleşme düzeyini ölçmeye yönelik; 11 ile 16'ya kadar olan sorular ailenin spor hakkındaki genel düşüncelerini; 17 ile 22'ye kadar olan sorular sporun olumlu etkilerini ölçmeye ve geri kalan soruları sporun çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki etkilerini tespit etmek için hazırlanmıştır.

4.BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrenci velilerinin yaş, eğitim durumu, cinsiyet ve aylık gelir düzeyleri Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğrenci velilerinin yaş, eğitim durumu, cinsiyet ve aylık gelir düzeyleri

Spor Yapmayan n:19	Ya	20-28	28-37	38-46	47-55	56 üstü
	Frekans	2	5	1	10	1
	Yüzde%	10.5	26.3	5.3	52.6	5.3
	Eğitim D.	İlköğretim	Lise	Lisans	Lisans Üstü	
	Frekans	12	6			
	Yüzde%	63.2	31.6			
	Cinsiyet	Erkek	Kadın			
	Frekans	2	17			
Yüzde%	10.5	89.5				
AylıkG.	500-1000	1001-1500	1501-2000	2001-2500	2500 üzeri	
Frekans	8	6	2	1	1	
Yüzde%	42.1	31.6	10.5	5.3	5.3	
Spor Yapan n:24	Ya	20-28	28-37	38-46	47-55	56 üstü
	Frekans	2	7	10	4	1
	Yüzde%	8.3	29.2	41.7	16.7	4.2
Eğitim D.	İlköğretim	Lise	Lisans	Lisans Üstü		

	Frekans Yüzde%	9 37.5	8 33.3	3 12.5	2 8.3	
	Cinsiyet	Erkek	Kadın			
	Frekans Yüzde%	12 50	12 50			
	AylıkG.	500-1000	1001-1500	1501-2000	2001-2500	2500 üzeri
	Frekans Yüzde%	10 41.7	6 25	1 4.2	1 4.2	3 12.5

Tablo 4.2 incelendi i zaman spor yapmayan grubun velilerinin ilkö retim ve lise mezunu oldukları görülürken, spor yapan grubun velilerinin lisans ve lisans üstü e itim aldıkları da görülmektedir. Her iki grubun aylık gelirlerinin ortalama olarak 1000-1500 TL oldu u görülmektedir. Spor yapan grubun velilere göre cinsiyet da ılımı bir birine e it iken, spor yapmayan grubun a ırlıklı olarak kadınlardan olu tu u görülmektedir. Ara tırmaya katılan ö renci velilerinin Sosyalle meye Yönelik sorulara verdikleri cevaplar (Soru 1-9), Tablo 3 'te verilmi tir.

Tablo 4.3. Sosyalle meye yönelik soruların frekans ve yüzdeleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1 (S1)	Frekans Yüzde%	5 26.3	6 31.6			8 42.1
2 (S1)	Frekans Yüzde%		1 4.2	1 4.2	1 4.2	21 87.5
1 (S2)	Frekans Yüzde%	2 10.5	7 36.8			10 52.6
2 (S2)	Frekans Yüzde%		3 12.5		2 8.3	17 70.8
1 (S3)	Frekans Yüzde%	1 5.3	1 5.3	3 15.8		14 73.7
2 (S3)	Frekans Yüzde%	1 4.2		1 4.2	1 4.2	21 87.5
1 (S4)	Frekans Yüzde%	5 26.3	3 15.8	2 10.5	1 5.3	7 36.8
2 (S4)	Frekans Yüzde%				3 12.5	21 87.5
1 (S5)	Frekans Yüzde%	3 15.8	3 15.8	4 21.1		9 47.4

2 (S5)	Frekans Yüzde%		4	1 4.2	3 12.5	15 62.5
1 (S6)	Frekans Yüzde%	3 15.8	3 15.8	3 15.8	6 10.5	7 36.8
2 (S6)	Frekans Yüzde%	3 12.5	5 20.8	2 8.3	5 20.8	8 33.3
1 (S7)	Frekans Yüzde%	2 10.5	4 21.1	1 5.3		12 63.2
2 (S7)	Frekans Yüzde%				1 4.2	23 95.8
1 (S8)	Frekans Yüzde%	7 36.8	6 31.6		1 5.3	5 26.3
2 (S8)	Frekans Yüzde%	4 16.7	8 33.3		1 4.2	11 45.8
1 (S9)	Frekans Yüzde%	5 26.3	1 5.3	1 5.3		12 63.2
2 (S9)	Frekans Yüzde%		3 12.5	1 4.2		19 79.2

1= Spor Yapmayan, 2= Spor Yapan, S= Soru

Tablo 3 incelendi i zaman, spor yapan zihinsel engelli ö retilebilir çocukların sosyalle meye yönelik daha ba arılı oldukları söylenebilir.

Ailelerin spor hakkındaki genel dü üncelerine ait frekans ve yüzde de erleri tablo 4'te verilmi tir.

Tablo 4.4. Ailelerin spor hakkındaki genel dü üncelerine ait frekans ve yüzdeleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1 (SI0)	Frekans Yüzde%	5 26.3	3 15.8	4 21.1		7 36.8
2 (SI0)	Frekans Yüzde%			1 4.2	6 25	15 62.5
1 (SU)	Frekans Yüzde%	3 15.8	2 10.5	1 5.3		13 68.4
2 (SII)	Frekans Yüzde%		1 4.2		3 12.5	19 79.2
1 (S12)	Frekans Yüzde%	1 5.3	3 15.8	1 5.3		14 73.7
2 (S12)	Frekans Yüzde%				2 8.3	21 87.5
1 (S13)	Frekans Yüzde%		3 15.8			16 84.2
2 (S13)	Frekans Yüzde%				3 12.5	19 79.2
1 (S14)	Frekans Yüzde%	2 10.5	1 5.3			16 84.2

2 (S14)	Frekans Yüzde%			1 4.2		22 91.7
1 (S15)	Frekans Yüzde%		3 15.8	2 10.5		13 68.4
2 (S15)	Frekans Yüzde%				1 4.2	22 91.7

1= Spor Yapmayan, 2= Spor Yapan, S= Soru

Tablo 4 incelendi i zaman, spor yapan zihinsel engelli ö retilebilir çocukların ailelerinin spor hakkındaki genel dü üncelerinin, spor yapmayanlara daha olumlu oldu u söylenebilir.

Sporun olumlu etkileri hakkındaki aile dü üncelerine ait frekans ve yüzde de erleri tablo 5 'de verilmi tir.

Tablo 4.5. Sporun olumlu etkileri hakkındaki aile dü üncelerinin frekans ve yüzdeleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1 (S16)	Frekans Yüzde%	1 5.3	3 15.8	6 31.6		9 47.4
2 (S16)	Frekans Yüzde%	1 4.2		2 8.3	3 12.5	17 70.8
1 (S17)	Frekans Yüzde%	1 5.3	2 10.5	1 5.3		14 73.7
2 (S17)	Frekans Yüzde%				1 4.2	22 91.7

1 (S18)	Frekans Yüzde%	2 10.5	2 10.5	5 26.3		9 47.4
2 (S18)	Frekans Yüzde%			2 8.3	6 25	15 62.5
1 (S19)	Frekans Yüzde%	2 10.5	3 15.8	7 36.8		7 36.8
2 (S19)	Frekans Yüzde%		1 4.2	2 8.3	5 20.8	15 62.5
1 (S20)	Frekans Yüzde%	3 15.8	3 15.8	4 21.1		9 47.4
2 (S20)	Frekans Yüzde%			2 8.3	2 8.3	19 79.2

1= Spor Yapmayan, 2= Spor Yapan, S= Soru

Tablo 5 incelendi i zaman, spor yapan zihinsel engelli ö retilabilir çocukların "sporun olumlu etkileri hakkındaki aile dü ünceleri" spor yapmayanlara göre daha olumlu oldu u söylenebili

Sporun olumlu etkilerinin ölçülmesine yönelik ö renci velilerine ait frekans ve yüzde de erleri tablo 6'da verilmi tir.

Tablo 4.6. Sporun olumlu etkilerinin ölçülmesine yönelik frekans ve yüzdeler

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1 (S21)	Frekans Yüzde%	1 5.3	4 21.1	5 26.3		7 36.8
2 (S21)	Frekans Yüzde%		1 4.2	1 4.2	5 20.8	16 66.7
1 (S22)	Frekans Yüzde%	1 5.3	2 10.5	3 15.8		13 68.4
2 (S22)	Frekans Yüzde%			2 8.3	4 16.7	17 70.8
1 (S23)	Frekans Yüzde%	2 10.5	2 10.5	7 36.8	1 5.3	6 31.6
2 (S23)	Frekans Yüzde%	1 4.2	2 8.3	1 4.2	7 29.2	12 50
1 (S24)	Frekans Yüzde%	1 5.3	2 10.5	7 36.8		7 36.8
2 (S24)	Frekans Yüzde%	1 4.2	1 4.2	2 8.3	9 37.5	10 41.7
1 (S25)	Frekans Yüzde%	1 5.3	2 10.5	4 21.1	1 5.3	10 52.6
2 (S25)	Frekans Yüzde%		1 4.2	3 12.5	2 8.3	17 70.8

1 (S26)	Frekans Yüzde%	10 52.6	3 15.8	5 26.3	1 5.3	
2 (S26)	Frekans Yüzde%	11 45.8	5 20.8	3 12.5	3 12.5	1 4.2
1 (S27)	Frekans Yüzde%	2 10.5	2 10.5	3 15.8	1 5.3	11 57.9
2 (S27)	Frekans Yüzde%		1 4.2	2 8.3	4 16.7	16 66.7
1 (S28)	Frekans Yüzde%	1 5.3	3 15.8	6 31.6		8 42.1
2 (S28)	Frekans Yüzde%	2 8.3	2 8.3		2 8.3	17 70.8
1 (S29)	Frekans Yüzde%	1 5.3	3 15.8	7 36.8		8 42.1
2 (S29)	Frekans Yüzde%		1 4.2	3 12.5	6 25	13 54.2
1 (S30)	Frekans Yüzde%	1 5.3	3 15.8	5 26.3		10 52.6
2 (S30)	Frekans Yüzde%		1 4.2	2 8.3	1 4.2	19 79.2

1= Spor Yapmayan, 2= Spor Yapan, S:Soru

Tablo 6 incelendi i zaman, spor yapan zihinsel engelli ö retilebilir çocukların sporun olumlu etkilerinin ölçülmesi ba lamında spor yapmayanlara göre somut de erler verdi i söylenebilir.

5.TARTI MA

Bireyin sosyalle mesinde onlarınö renme kapasitesi önemli bir unsurdur. Bireygeli im, olgunla ma ve büyüme sonucuö renme kapasitesi geli ir. Bunun sonucu olarak sosyalle meye hazır hale gelir. Toplumsal yapısosyalle me sürecinde önemli bir faktördür.Bireylerin toplumdaki rolleri, statüleri, sınıflarıve toplumsal kurumlar önemli derecede etkilidir (Filiz, 201 O;s.202).

Ihan'ın (2008) yapmı oldu u çalı mada, ba langıçta gruplar arasında var olan benzerlik, program sonrasındauygulama grubunun lehine anlamlı bir farklılı a dönü mü tür. Bu durum özel bedene itimi programının, uygulama grubunun sosyalle me düzeyi üzerinde yaptı ı olumluetkinin bir sonucu olarak dü ünülmektedir. Aktif olarak spor yapanzihinsel engelli bireyler ile spor yapmayan akranlarının, sosyalle me ve aile içi davranı özelliklerini de erlendirmi ve spor yapanların, yapmayanlara oranla daha fazla sosyaldavranı özelli i gösterdi ini belirtmi tir. Bu sonuçlar, bu çalı mada elde etti imiz bulguları desteklemektedir. Ara tırma bulguları do rultusunda; uygulanan özel beden e itimi programı zihinselengelli çocukların sosyalle me düzeylerine olumlu etki sa lamı tır ve bu etkinin,özellikle ba kalarıyla etkile im, grup faaliyetlerine katılma ve payla ımcılık alanlarından anlamlı bir geli ime neden oldu u görülmektedir. Sosyalle meye yönelik olan "çocu um yeri geldi inde

özür dileme ve teşekkür etme yeterliliği ile "çocuğum akran ve arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşır" sorularına spor yapan grubun velileri olumlu yaklaşımlar sergilemişlerdir. Ailelerin spor hakkındaki genel düşünceleri ile ilgili olan "spor, çocuğumun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini artırır", "spor, çocukların eğitiminde bir araya getirici bir işlev görür" ve "spor, bireylerin hoş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivitedir" sorularına spor yapan grubun velileri daha yüksek yüzde ile olumlu bakış açısı göstermişlerdir. Sporun olumlu etkileri hakkındaki aile düşüncelerini betimleyen "spor yaptıktan sonra, çocuğum kendini daha mutlu hisseder" ve "sporla birlikte akran veya arkadaş grupları arttı" sorularına spor yapmayan gruba göre spor yapan grubun velileri daha yüksek yüzde ile olumlu katkıda bulunmuşlardır. Sporun olumlu etkilerinin ölçüldüğü "spor sayesinde, çocuğumun günlük yaşamı olumlu yönde değişti" sorusuna spor yapan öğrencilerin velileri olumlu yaklaşımlar belirtmişlerdir.

Zihinsel engelli çocuklarda bedene itimi ve sporun genel gelişimleri üzerindeki etkilerine yönelik birçok araştırmayı yapılmıştır, bunlardan sosyalleşme ile ilgili olarak bazılarının sonuçlarına göre; Gençöz(1997), zihinsel engelli çocuklarda basketbol eğitiminin davranış gelişimine etkilerinin konulu çalışmasında, bu çocukların aile içi ve sınıf davranışlarında olumlu değişikliklerin olduğunu tespit etmiştir. McMahon (1998), yaptığı araştırmada rekreatif etkinliklerin engelli bireylerde çevreyle ve toplumla bütünleşme, arkadaşlıkların kurulabilmesi ve sosyal kabulün oluşturulması bakımından önemini ortaya koymuştur. Chiang (2003), yaptığı çalışmada otistik çocuklar için eğitimci bir ortamda yapılan fiziksel aktivitelerin sonucunda, sosyal davranış etkilerinin arttığını, yalnızlık duygusunun azaldığını ve arkadaşlarıyla arkadaşlıklarını pekiştirdiğini belirtmiştir (İhan, 2008;s.322). Özellikle bu çalışma ile İhan'ın çalışması paralellik göstermektedir.

Çocuklar doğaları gereği gelişmek ve hareket etmek ihtiyacında olan bir varlıklardır. Bireylerdeki gelişim, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal alanlarda bir bütün olarak ilerlemektedir. Bu yaklaşıma göre çocukların yetiştirilmesinde, yaşantı arasındaki bağlantılara her zaman önem verilmesi gerekir. Örneğin fiziksel gelişim (kas gelişimi), bireyin hareketi ile ilgilidir. Rahat hareket edebilen bireyin sosyal gelişimi bundan olumlu olarak etkilenir. Hareket ile ilgili beceriler, çocukların çevreye tanınmasını sağlar. Bu durum, onların zihin ve dil gelişimine de katkıda bulunur. Gündelik yaşamda arkadaş grubuna uyamayan, bu nedenle arkadaşları tarafından kabul görmeyen çocuklarda, kendini küçük görme duygusu gelişir. Bu durum, çocuğumun bazı yeteneklerinin gizli kalıp gelişmemesine neden olur. Spor

engellilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan gelişmelerini sağlamakta, topluma kayna malarını kolayla tırmaktadır. Bu nedenle, engelli bireylerin topluma olan uyumlarını sağlamak, bu süreci hızlandırmak ve sosyalleşmelerine katkıda bulunmak için spor bir araç olarak ele alınmalıdır. Bu açıklamalar 11'inde bu çalışmada yer alan ve sporu bir eğitim aracı olarak kullanan grubun bu türden kazançlarının olduğunu görmekteyiz.

Özel eğitimin yaygınlaştırılması sürecinde sayıları her geçen gün artan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, engelli çocuk nüfusunun önemli oranına hizmet vermektedir. İhan ve Suveren (2007), özelleştirilmiş eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin sadece %10'unda beden eğitimi ve spor aktivitelerinin program dahilinde yer aldığını belirtmektedir. Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyler için farklı yaşlarda etkilemekte ve tüm gelişim boyutlarını desteklemektedir. Bu çalışmada, eğitimin vazgeçilmez unsuru olan beden eğitimi ve sporun engellilerin sosyalleşmelerinde etkili bir unsur olduğunu belirtmektedir. Özel eğitim programları çerçevesinde beden eğitimi ve spor etkinlikleri hak ettiği yere gelmelidir.

Spor ve sportif etkinlikler engellilerde; yardımlaştırma duygusu, kendilerini denetleme, çabuk karar verebilme, ahlak eğitimi, sevmeye duygusu kazandırma, başarıya sevinçli yaklaşma, başarısızlıkta üzüntüyü paylaşma duygusu, kişisel gelişimi ve özgüven duygusunun oluşumu yoluyla toplumsal başarıya uyum göstermesi yönünde büyük kolaylık sağlamaktadır. Bu bağlamda İhan ve Suveren'in belirttiği gibi spora katılan engelli bireylerin tüm engelliler içerisinde sadece %10'da kalması belirtilen zayıflıklar açısından düşündürücüdür.

Sporun sosyalleşme üzerinde etkisi göz önüne alındığında, spor ve sportif etkinliklerin zihinsel engelli bireylerin de sosyalleşmelerinde faydalı olabileceği araştırmamızda açıkça görülmektedir. Tablo 3,4, ve 5'e göre engellilerin zihinsel engelli bireylerin; toplumda diyalog kurma, toplumda liderlik yapabilme, sosyal etkinliklere katılma, toplumsal olaylarda toplumu yönlendirebilme, yeni tanışılan kişilerle çabuk diyalog kurabilme, toplum içerisinde kişilerle iletişim kurabilme, aile kararlarına katkı yapabilme, ailenin değer yargıları ile toplumun değer yargılarını karşılaştırabilme, arkadaş çevresini ailesinin belirlemesi konusunda, toplumda bakalarına yardımcı olma vb. konularında kararlı kaldıkları, belirgin bir tavır içerisinde giremedikleri anlaşılmaktadır. Diğer konularda ise makul cevaplar verdikleri görülmektedir. Genel olarak bu bölümdeki araştırmaya katılan zihinsel engellilerin %70'ten fazlasının kavram becerilerini aldıkları, eğitilmekte veya eğitilmiş oldukları anlaşılmaktadır. Söyüt

(2006), "Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalle meleri Üzerine Etkisi" konulu yaptı ı çalı mada, bedensel engellilerin sosyalle melerinde sporun düzenli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engelliler kar ıla tırıldı ında spor yapmanın engellilerin sosyalle meleri üzerinde etkili oldu unu sonucuna varmı tır.

Öztürk Akçalar S. (2007), "Ortopedik Engellilerin Sosyalle melerine Sporun Etkisi" konulu yaptı ı çalı manın kuramsal kısmında, sporun sosyalle me araçlarından birisi olarak kabul edilebilece i ve sporun ortopedik engelli bireylerin sosyalle melerinde sporun etkin bir rol oynadı ı sonucuna varmı tır.

Yapılan bu ara tırmamızda da sporun, zihinsel engelli bireylerin sosyalle me sürecine olumlu yönde etki yaptı ı görülmektedir. Bu nedenle, sportif etkinliklere katılmaları yönünde çalı maların yapılması gerekmektedir. Zihinsel engellilerin spora katılımları için sportif etkinlikler yapılmalı ve bu etkinlikler kitle ileti im araçları yoluyla bütün toplum kesimlerine duyurulmalı ve farkındalık olu turulmalıdır.

Engellilerin spor yapma imkanlarının artırılması için Gençlik ve Spor Müdürlükleri bünyesinde engellilere yönelik özel birim olu turularak, bu alandaki e itim imkanları arttırılmalıdır.

Zihinsel engellilerin katılabilecekleri her türlü sportif etkinli e katılımlarının sa lanması için ailelerden ba layarak okullar, kulüpler ve yerel yönetimlerin böylesi bir çabanın içinde olması yoluna gidilmelidir.

Spor müsabakalarında engellilere yönelik özel giri kapısı ve tribünlerin yapılmasına imkan verecek düzenlemeler yapılmalıdır.

Ülkemizde zihinsel engellilerin sosyalle meleri ve toplumsal uyumlarıyla ilgili çalı malar pek azdır. Dolayısıyla ara tırmacılar bu alana e ilmeli ve katkı sa lamalıdır. Engelli bireylerin, özel programlarla spor yapmaları gerekti i bir gerçektir. Spor merkezlerinde engelli bireylerin spor yapmalarına ili kin özel programlar uygulayabilecek antrenörler yeti tirilmelidir.

Üniversiteler engelliler ile ilgili, sosyal sorumluluk ve farkındalık artırmaya yönelik öğrencilerine seminerler ve eğitimler vermelidir. Üniversitelerde alana özgü Lisansüstü programlar açılmalıdır.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında alana yönelik "anabilim dalı" açılmalıdır. BESYO'larda "Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor alanında" uzmanlaşmaya gidilmelidir. Beden Eğitimi bölümü öğrencilerine, federasyonlar ve genel müdürlükler devreye sokularak kurs ve sertifikalar verilmelidir.

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerinde Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu mezunlarının istihdamları sağlanarak, zorunlu olarak bulunmaları artırılmalıdır. Üniversitelerde bulunan öğrenci elemanlarının özel eğitim alanında hizmetiçi eğitimle bilgilendirilmeleri ve engelli öğrencilerine özel eğitim vermeleri sağlanmalıdır.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu öğrencilerine özel eğitim okulları ya da özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde staj imkanı sağlanmalıdır. Mezuniyet projeleri ve Topluma hizmet uygulamaları derslerinde engelliler için beden eğitimi ve spor alanına yer verilmelidir.

Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği alanında standartlar oluşturulmalı ve GSGM ve MEB 'nda bu standartlara sahip öğretmenler ve antrenörler istihdam edilmelidir.

Her şeyden önce kamusal alanda engelli kişilerin hareket serbestliği sağlayacak önlemler alınmalıdır. Örneğin şehirlerdeki kaldırım ve kamu hizmet binaları engellilerin rahat hareket edebilecekleri şekilde düzenlenmelidir.

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde uygulanan eğitim müfredatı yeniden düzenlenerek engellilerin yaşamlarını daha rahat bir şekilde sürdürmelerini sağlayacak hale getirilmelidir. Ayrıca bu merkezlerde verilen eğitim kişiye özel bakım beceresi kazandırmakla sınırlı kalmamalı; kişinin engel durumu ne olursa olsun kendi yetenek ve bilgi kapasitesini üretime katmasını yardımcı olacak imkanlar sağlanmalıdır.

yerlerine zorunlu engelli ki ileri i e alma kotası getiren mevcut yasal düzenlemeninde engellilere sanat ve serbest ticaret alanlarında pozitif ayrımcılık tanıyacak yeni düzenlemeleryapılmalıdır.

Küçük ya tan itibaren toplumun tüm bireyleri engelliler konusunda bilinçlendirilmeli.Örne in temel e itim müfredatına haftada birkaç saat engelliler ve ya amları konusunda e itimverilmelidir.Kısaca engellilere yönelik var olan olumsuz toplumsal algının temelinde yatan önyargıların kırılması için engellilerin her alanda daha görünür hale getirmesini sa layacak önlemler alınmalıdır.Sonuç olarak engelli ki ileri algılamada toplum olarak hala engelli davranı lar sergilenmeye devam etmektedir. Engellilerin bugünkü durumları "algısal felaket" kavramıyla ifadeedilebilir. Engellilerin toplumsal algısı, engellilerin e itim düzeylerinin dü ük ve imkansızlığı içinde kalmalarına neden olmaktadır. Bu olumsuz algı sonucunda, engellilerin ve ailelerinin birço unun toplumdan soyutlanmasına ve sosyal haklarından yoksun kalmalarına neden olmaktadır.

Engellilerde yapılacak olan düzenli spor aktiviteleri ister Beden E itimi ve Spor dersi olsun, ister belirli dönemlerde açılan rekreatif amaçlı spor okulları olsun hepsi engellilerin kendilerine yetebilen sa lıklı ve mutlu bireyler olmalarını sa layacak düzenlemelerdir. Bu düzenlemeleri sa layacak çalı malar mutlaka sürekli olarak organize edilmelidir. Bunun için iyi bir tanıtım yapılarak yerel yönetim ve kurulu lardan maddi destek sa lanacak projeler üretilmeli ve organizasyonlar gerçekleştirilmelidir. Amacımız her bireye spor yapma alı kanlı ı kazandırmak ve sa lıklı bireylerden kurulu bir toplumda ya amak olmalıdır. Bunun için de e itimde kaybedilecek fert yoktur dü ünçesi ile engelli bireylere gereken hassasiyet ve topluma kazandırma etkinliklerine her zaman yer verilmelidir.

6.SONUÇ VE ÖNER LER

Bulgular incelendi i zaman a a ıdaki sonuç ve öneriler bu çalı ma için söylenebilir.

Ara tırmanın sonuçlarına göre ise u öneriler getirilebilir:

- Ö retilebilir zihinsel engellilerin rehabilitasyonunda spor etkinliklerine dahafazla a ırlık verilebilir.
- Bu amaca yönelik olarak özelle mi spor ve rehabilitasyon birimleri ya damerkezleri kurulabilir, bunların sayıları arttırılabilir.
- Çocukların sosyalle me düzeylerini belirleyen kriterler arttırılarak bu alandaileri düzey çalı malara yer verilebilir.

- Bu çalı malar çerçevesinde sosyalle me alt kriterlerine yönelik olarak uygulama yapılabilir.
- Sosyal sorumluluk ve sosyal bilincin geli tirilmesi için yapılacak olançalı malarda spor etkinliklerine daha fazla yer verilebilir.
- Velilerin sporun etkileri hakkında bilinçlenmelerinin sa lanması amacı ile yerel yönetimlerle ortak sorumluluk çalı maları yapılabilir.
- Ö retilabilir zihinsel engelli bireylerin rehabilitasyonuna yönelik sporetkinliklerinin kapsamı geni letilebilir, bu kapsamda ulusal ve uluslar arası düzeyde TÜB TAK ya da Avrupa Birli i projelerine yer verilebilir.
- Özel E itim veren rehabilitasyon merkezlerinde Beden E itimi ve Spor Yüksekokulu mezunlarının çalı masına yönelik yasal mevzuatlar yenidenden düzenlenmelidir.
- Kayna tırma e itimi olan ve olmayan okullardaki ö renci düzeyleri ara tırılabilir.
- Yerel yönetim ve kurulu lardan maddi destek sa lanacak projeler üretilmeli ve organizasyonlar gerçekte tirilmelidir

KAYNAKLAR

Akkök, F.(1997). *Farklı Özelli i Olan Çocuk Anne Babalarının Ya adıkları*. Ankara: Türk Psikologlar Derne i Yayınları.

Akkök, F.(1982). Özürlü Çocuk Aileleriyle Psikolojik Danı ma ve Rehberlik Çalı maları. *Psikoloji Dergisi*, Aralık, Sayı 6, s. 3-5.

Aksaz, N.K.(1990). Otistik Çocukların ve Ö retilabilir Zihinsel Özürlü Çocukların Anne Babaların Zihinsel Özüre Kar ı Tutumları. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Alptekin, S. (2012). Sosyal Becerilerin Zihinsel Engelli Ö rencilere Do rudan Ö retim Yakla ımıyla Ö retimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi E itim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 1-19.

Anthony G.(2000). *Sosyoloji*, Ayraç Yayınevi, Ankara, s. 26.

Aracı, H. (1999). *Okullarda Beden E itimi*. Ankara:Ba ırgan Yayınevi. s.33-34

Aslantürk, Z. ve Amman, T. (2000). *Sosyoloji*. stanbul: Kaknüs Yayınları.

Aysel A.(1982). *Toplumsalla ma ve Kitleseletimi*, Ankara Üniversitesi SBF ve Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara, s. 16.

Balcı, A. (2003). *Örgütsel Sosyalle me Kuram Strateji Ve Taktikler*.Ankara: Pegema Yayıncılık.

Ba al, M.(2002). *Okul Öncesi Dönemde Özel E itim*. Özel E itim. Eski ehir: Anadolu Üniversitesi Açık Ö retim Yayını, No: 756.

Bender, L.(1998).Problems in conceptualizationandcommunication in child-ren withlearningdisorders. Uupublisheddoctoraldissertation, North-western University.

Binba ıo lu, C. (1982). *E itim Psikolojisi*, Ankara: Binba ıo lu Yayınevi

Boshes, B. ve Myklebust, H.(1998).A neurologicalandbehavioralstudyofchildrenwithlearningdisorders. *Neurology'* 14'l -5.

Cankaya, Ö., Korkmaz, . (2012). İkö retim I. Kademedeki Kayna tırma E itimi Uygulamalarının Sınıf Ö retmenlerinin Görü lerine Göre De erlendirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi *Kır ehir E itim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* Cilt 13, Sayı 1, s. 1-16.

Cavkaytar, A.(1999). *Zihin Engellilere Öz bakım ve Ev çi Becerilerinin Ö retiminde Bir Aile E itimi Programının Etkilili i*. Eski ehir Anadolu Üniversitesi E itimFakültesi Yayınları, No: 61.

Çaha, Ö. 1999. *Spora Yaslanarak Bir Nefes Alma*. Ankara: Beta.

Çevik, O., ve Kabasakal, K. (2013). Spor Etkinliklerinin, Engelli Bireylerin Toplumsal Uyumuna ve Sporla Sosyalle melerine Etkisinin ncelenmesi *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi International Journal of SocialandEconomicSciences* 3 (2): 74-83.

Demirda , M. (2010). *Sporun Ö retilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyalle meleri Üzerine Etkisinin Ara tırılması*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya. S. 83

Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. stanbul.

Ergun, N.(2003).Bedensel Engelli Çocuk ve Spor. *Çoluk Çocuk Dergisi*. 5: 26: 50.

Eripek, S. (1996). *Zihin Engelli Çocuklar*. Eski ehir: Geni letilmi İkinci Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:900.

Eripek, S. (1998). *Özel E itim*. Eski ehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1018.

Fırat, A. (2000). *Özel E itiminde Aile E itimi ve Danı manlı ı*. M.E.B. Özel E itim Rehberlik ve Danı ma Hizmetleri, Özel E itimde Aile E itimi Sempozyumu,.Ankara 13-14Nisan.

MEB,(2000). *Özel E itim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel E itim Hizmetleri Yönetmeli i* Özel E itim Rehberlik ve Danı ma Hizmetleri Genel Müdürlü ü.Ankara.

Eripek, S.(1996).*Zihinsel Engelli Çocuklar*. 2. basım. Eski ehir: Anadolu Üniversitesi E itim Fakültesi Yayınları.

Erkal, M. Güven, Ö. Ayan D. (1998). *Sosyolojik Açıdan Spor*. stanbul: Der Yayınları.

Ersoy, Ö., Avcı. N. (2000).*Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve E itimleri*. *ÖzelE itim*. stanbul: YA-PA Yayınları,158.

Fırat, A.(1994).*Normal Çocu u Olan Anne Babalar ile Zihin Ö zürlü Çocu u Olan Anne Babalarının Kaygı Düzeyleri*.*Türk Psikoloji Dergisi*, Aralık, Cilt 7, Sayı 25, s.14-20.

Filiz, Z. (2010).Üniversite Ö rencilerinin Sosyalle mesinde Spora Katılımın De erlendirilmesi, *Ni de Üniversitesi Beden E itimi Ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt 4, Sayı 3, s.202*.

Frederick, E(1995).*Çocuk ve Toplum, Çocu un Toplumsalla ması*, Gündo an Yayınları, Ankara, s. 10.

Hikmet, Y. C.(1989).*E itim Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, s. 65.

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/45/01/950362/icerikler/zihinsel-ogrenme-yetersizligi-nedir_189621.html28,11,2013

Hüseyin, E. Ö.(2002).*Ki ilik Geli imi Açısından Çocuk ve Televizyon*, Beyan Yayınları, stanbul, s. 48-49.

Kalyoncu, A.(1997). *Özürlülerde Spor*, Kitap Evi, Ankara, s.36-40.

Koparan, .(2003). Özel htiyaçları Olan Çocuklarda Spor, Uluda Üniversitesi, *E itim Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1,s.60

İhan, L. (2008). E itilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden E itimi ve Sporun Sosyalle me Düzeyine Etkisi. *Kastamonu E itim Dergisi*, mart, 16(1), 315-324.

İhan, L.,Suveren, S., (2007), Zihinsel Engelli Çocu u Olan AnneBabaların,Çocuklarının Özel E itimleri Sürecinde Beden E itimi Ve SporEtkinliklerine Yakla ımlarının De erlendirilmesi, 9. *Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*, 670.

Kınalı, G. (2003).*Zihin Engellilerde Beden - Resim - Müzik E itimi. FarklıGeli en Çocuklar* (Ed: A. Kulaksızo lu). stanbul: Epsilon Yayınları,244.

Küçük V. ve Acet, M. (2002). "*Bir Ki ilik Özelli i Olarak Suçluluk ve Sporla li kisi*", DPÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, 7: 369-375.

Nilüfer T.(1991).*Televizyon Çocuk Programlarının Toplumsalla tırıcı levleri, Örnek Olay: Susam Soka ı*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, leti im Anabilim Dalı, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 17.

Nurettin F., ve Münire E.(1986).*E itim Bilimine Giri*, Hacettepe Üniversitesi E itim Fakültesi Yayınları, Ankaras. 87.

Önal S.(1999). Aile Ortamında Televizyonun Çocu un Toplumsalla tırılmasındaki Tek Yönlü Belirleyicili i. *leti im Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (13-15 Nisan), Anadolu Üniversitesi İleti im Fakültesi Yayınları, Eski ehir s. 167.

Öztürk, A S. (2007).*Ortopedik Engellilerin Sosyalle melerine Sporun Etkisi*, Gazi Üniversitesi, Sa lık Bilimleri Enstitüsü, Beden E itimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Özürlüler ırası Komisyon Raporları Genel Kurul Görü meleri (1999). 29 Kasım-02 Aralık,Ankara.

Sö üt, M. (2006).*Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalle meleri Üzerine Etkisi*, Mersin Üniversitesi Sa lık Bilimleri Enstitüsü Beden E itimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

Sucuo lu, B. (1995). Özürlü Çocu u Olan Anne-Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sa lı ı Dergisi* ,2,1,:10-18.

Sucuo lu,B. (1997). Özürlü Çocukların Aileleriyle Yapılan Çalı malar. Farklılıklarla Ya amak Aile ve Toplumun Farklı Gereksinimleri Olan Bireylerle Birlikteli i.Ankara:Türk Psikologlar Derne i Yayınları.

Sucuo lu, B. (1991). *Özürlü Çocu u Olan Anne-Babaların Özel E itim Okullarını Algılama Biçimleri*. Yayınlanmamı Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uluta demir, N. (2007). Engelli Çocukların E itimi. *Fırat Sa lık Hizmetleri Dergisi*, Cilt:2, Sayı:5, s. 119-130.

Veysel B.(2006).*De i en Dünyada Sosyoloji*, Ekin Kitabevi, Bursa, s. 111. 24

William A. C.)1997).*TheSociology of Childhood*, PineForgePress, California, s. 8. 25

Yetim, A. (2000).*Sosyoloji ve Spor*. Ankara: Topkar Matbaacılık.

Yetim, A. (2005).*Sosyoloji ve Spor*. Topkar Matbaacılık, Trabzon, 119.

Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeli i.Resmi Gazete. 13.02.1988 tarih ve 19724 sayı.

EKLER

EK 1: Anket Formu